Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 17 (1772) ГОД XXXV БЕЛАСТОК 29 КРАСАВІКА 1990 г. ЦАНА 600 зл.

Для росквіту нашай супольнай айчыны

(РАЗМОВА З КУРАТАРАМ ПЯТРОМ ЛІТЭРМУСАМ)

Аб патрэбе перамен у сістэме нашай асветы гаварылася ўжо даўно і нямала. І вось ёсць ужо першыя ластаўкі новага. Грамадству прадстаўлены для абмяркоўкі новы праект закона аб сістэме адукацыі для кансультацыі ў розных асяроддзях. Адначасова адбылася змена на пасадзе беластоцкага куратара. Ад 5 сакавіка куратарам асветы і выхавання ў Беластоку з'яўляецца Пётр Літэрмус, педагог з вялікай практыкай настаўніка і працаўніка асветных улад. З гэтай нагоды рэдакцыя звярнулася да новага куратара з некалькімі пытаннямі, якія, на нашу думку, могуць зацікавіць чытачоў.

— Рэформа ў сістэме асветы трывала перманентна дзесяцігоддзямі. Ці новы закон аб сістэме адукацыі ў Польшчы, які прадстаўлены грамадству пад дыскусію, сапраўды зменіць наша школьніцтва на лепшае?

— Праект новага закона стараецца ахапіць усе аспекты асветы ў адным дакуменце. Ён разглядае нашае школьніцтва ў трох плоскасцях: як сістэму адукацыі, як сістэму кіравання асветай, а таксама трактуе аб правах і абавязках настаўнікаў і працаўнікоў асветы, адмяняючы пры гэтым „Карту настаўніка", бо сам прымае на сябе трактоўку аб правах і абавязках настаўніка. Праект закона аб асвеце ўключае ў сябе таксама дэкрэт аб школьным абавязку.

Такім чынам новы закон уключае ў сябе ўсё, што датычыць асветы. Гэта вельмі добрая і ясная канцэпцыя: адзін закон, а ў ім усё неабходнае.

Праект закона прадбачае большую самастойнасць школ. Дае вялікія правы педагагічным радам і дырэктару школы. Зносяцца школьныя інспектараты пры мясцовых адміністрацыйных адзінках, а кіраванне школамі будзе адбывацца па простай лініі — міністр-куратар-дырэктар. Магчыма, што будзе створана яшчэ адно пасрэднае звяно (каб наблізіць школу да куратара) у былых павятовых гарадах. А пры гмінных самакіраваннях будуць утвораны адукацыйныя рады, якія будуць дапамагаць гміне вырашаць на месцы школьныя праблемы.

— Нашых чытачоў цікавіць пытанне: як у новай сістэме асветы будзе выглядаць навучанне роднай мовы для нацыянальных меншасцей, у нашым выпадку, якое будзе месца беларускай мовы ў нашых школах?

— Людзі ўсіх нацыянальнасцей, якія жывуць у нашым ваяводстве, маюць поўнае права мець свае школы, развіваць сваю культуру і мову, пазнаваць гісторыю свайго народа для ўласнага развіцця і для росквіту нашай супольнай Айчыны — Рэчы Паспалітай. На Беласточчыне навучанне беларускай мовы ў гэтым навучальным годзе адбывалася ў 45 школах. Вучылася тут 3265 вучняў. Гэта ў двух гарадах — Бельску і Гайнаўцы, і ў шэрагу гмін — Бельск, Боцькі, Чаромха, Чыжы, Дубічы-Царкоўныя, Гарадок, Гайнаўка, Нурэц-Станцыя, Орля, Вышкі і Заблудаў. Гэтая сетка школ забяспечвае на сёння ўнесеныя запатрабаванні.

— Ці пан куратар лічыць, што неабавязковае навучанне роднай мовы, як гэта выглядае з беларускай мовай, дае нам роўныя з іншымі грамадзянамі Польшчы правы ў шырэнні сваёй асветы?

— Польскія ўлады не могуць прымушаць грамадзян іншай нацыянальнасці вывучаць іх уласную мову. Мы можам стварыць ім толькі ўмовы для гэтага. А выхоўваннем нацыянальнай свядомасці ў сваіх суродзічаў няхай займаюцца самі беларусы. Кожная група ахвотных вывучаць беларускую мову будзе задаволена. Аб гэтым вырашае дырэктар школы. Калі ж колькасць ахвотных будзе меншая, чым прадугледжвае пастанова міністра адукацыі ад 21 снежня 1988 года (Дз. уж. МЭН № 11, паз. 69 ад 1988), дырэктар школы павінен у пісьмовай форме звярнуцца ў кураторыю. І няма падстаў на тое, каб просьба бацькоў не была задаволена.

(Працяг на стар. 5)

Куратар асветы і выхавання ў Беластоку Пётр Літэрмус.

КОНКУРС „ХРОНІКА МЯСЦОВАСЦІ"

Кожны чалавек носіць у сваёй памяці гістарычны архіў. На працягу жыцця ён сутыкаецца з гістарычнымі фактамі, нярэдка з'яўляецца іх актыўным удзельнікам або сведкам. Не кожны мае магчымасць перадаць гэтыя факты шырэйшаму грамадству, сваім нашчадкам, наступным пакаленням. Адыходзячы з жыцця, ён забірае з сабою найбольшы свой скарб — памяць, у якой, як у адзіным і непаўторным архіве, зберагліся, быць можа, факты, якія гісторыкі прызналі б жамчужынамі. Ад нас, ад нашай свядомай волі, вытрымкі і працавітасці залежыць, ці здолеем зберагчы гэтыя жамчужыны, захаваць і прадоўжыць памяць нашых бацькоў і дзядоў. Дзякуючы іх памяці, да нас дайшлі праз стагоддзі гістарычная і нацыянальная свядомасць, культура, мова, рэлігія. Гэтым самым мы маральна абавязаны перад наступнымі пакаленнямі.

Галоўнае праўленне БГКТ разам з Канадскім таварыствам „Беларусь" аб'яўляюць конкурс на „Хроніку мясцовасці". Удзельнічаць у конкурсе могуць усе, хто пражывае ў этнічна беларускіх мясцовасцях (без увагі на ўзрост ці іншыя крытэрыі). Для пераможцаў конкурсу прадбачваюцца каштоўныя ўзнагароды.

Нельга змарнаваць шанцаў!

Правілы конкурсу.

1. Мэтай конкурсу з'яўляюцца:

а) зацікаўленне ўдзельнікаў, перш за ўсё моладзі, легендамі роднай мясцовасці, а разам з гэтым фармаванне пачуцця нацыянальнай гордасці,

б) стварэнне гістарычна матываванай карты прысутнасці беларусаў на Беласточчыне,

— падрыхтаванне карты Беласточчыны з арыгінальнымі назвамі мясцовасцяў, рэк, урочышчаў (экспанат у музей),

в) стварэнне архіву БГКТ і музея геаграфіі, этнаграфіі і гісторыі Беластоцкага краю.

2. Змест хронікі:

а) карта наваколля з геаграфічнымі назвамі і легендамі, звязанымі з імі,

б) гістарычная частка:

— самыя даўнія звесткі аб

(Працяг на стар. 2)

НА мяжы

— 5 —

Калектывізацыя і пісьменнікі

Пасля дзесяткаў гадоў калгаснага гора, беды, бязглуздзіцы, самаволі і безгалоўя, многія калгасы, асабліва ў Заходняй Беларусі, выйшлі на сваё. Людзі ў іх жывуць сёння добра. Сустрэў я, для прыкладу, на Гродзеншчыне яшчэ рухавую шасцідзесяцігадовую калгасніцу, якая мае 140 рублёў пенсіі. Трымае яна быка, якога прадасць прынамсі за 500 рублёў, карову, якая дае ёй немалы даход за малако, вепрука, штук дзесяць гусак, каля дваццаці курак. „Жыву, — кажа, — прыпяваючы, няма куды дзяваць грошай і яек". Пасля задумваецца і дадае: „Ну, але і бяды я хлябнула, ой, пасёрбала гора, калі толькі калгас арганізавалі. Ды і пасля не было мёду".

Стварыў я тут амаль ідылічную карціну жыцця калгасніцы. Ці ўсе калгасы такія? Не ўсе. Ёсць і бедныя, падупаўшыя, задоўжаныя, убогія. Відаць гэта і па хатах, і па вопратцы, і ў позірках. Аб тысячах калгасаў у глыбіні Расіі ўвогуле гаварыць не хочацца, яны страшэнна бедныя. Я іх не бачыў, але глядзеў рэпартажы ў тэлебачанні. Цяжка паверыць, што нешта такое ёсць у Еўропе.

Найгоршае аднак іншае. Шматгадовы сталінскі культ убоства і праграмная нянавісць да багацця былі галоўнымі прычынамі ўпадку калгасаў. Ці ж можа быць багатым калгас, калі яго членам агітатары на працягу многіх год убівалі ў галовы ідэю: бедны чалавек — добры, высакародны, савецкі, а багаты — дрэнны, эгаістычны, антысавецкі. Такім чынам нарадзілася ў чалавечых сэрцах пагарда да ўзбагачэння. Адзін з беларускіх пісьменнікаў ездзіць штогод на поўнач, на Пячору, сплаўляць лес. Можна там зарабіць і семсот рублёў. Трэба аднак працаваць. Не восем, але 10-12 гадзін у дзень. І вось гэты пісьменнік апавядае: „Гавару рускаму таварышу па рабоце: давай сёння папрацуем даўжэй, добра зарабім. А ён на мяне як не кінецца: „Все тебе мало и мало, ох, ненасытная ваша западницкая душонка! Чего тебе надо? Обогатиться приехал. Получаешь в месяц за восем часов ежедневного труда 240 рублей и скажи: слава Богу. Хватит тебе на бутылку? Хватит. Значит, выпей, как человек, попляши, как человек, спой песню, как человек. Ну, если есть желание, дай кому-нибудь в морду, как человек, и пусть тебе дадут, как человеку. Понял?!"

Вось гэта і ёсць новая страшэнная філасофія жыцця, а яе карэнні — у афіцыйнай ідэалогіі пахвала убоства.

І яшчэ горшая з'ява (ды і яна звязана з тымі самымі карэннямі) — п'янства. Татальнае, страшэннае п'янства ў калгасах. Гаворыць мне тая ж калгасніца: „За грошы ніхто табе не заарэ ўчастка, ніхто не пасее, не абарэ бульбу, не вывязе гною, не паможа завезці на базу быка. За ўсё трэба плаціць водкаю, за водку зробяць усё, за грошы нічога. Грошы людзі маюць, а водкі не хапае".

Сапраўды, не рубель, а паўлітроўка становіцца сродкам міжчалавечых разлічэнняў, зносін і камунікацыі. Прычынай любві і нянавісці.

Адзін унікліві беларускі пісьменнік, якога лічу сардэчным прыяцелем, з болем гаворыць: „Бяда ў нас у калгасах. Ты ж памятаеш даваеннае жыццё і ведаеш, што тады быў адзін п'яніца на вёску, а баба п'яніца пападалася адна на пяць-дзесяць вёсак. А сёння ўсе мужчыны п'юць пагалоўна. Але і многія бабы — п'яніцы. Напіваюцца бабы ўжо з раніцы. Ідуць летам у агарод, валяцца ў баразну і ляжаць да вечара. А калі працуюць, зноў шукаюць гарэлкі".

Так, рагатаць і цешыцца тут не прыходзіцца. Гэта агульнанародная бедства, бяда, катастрофа. І хто з нас ведае, як з яе выйсці? Я не ведаю.

І яшчэ адна вялікая бяда, якая вырастае з тых самых калгасных карэнняў, — абыякавыя адносіны да зямлі. Беларускі селянін вякамі абагаўляў зямлю, любіў яе, песціў, кахаў. Чаму? Таму, што яна была яго ўласнасцю, карміцелькай, абаронцам, заступніцай, надзеяй і збавеннем. Сёння зямля страціла ўсе гэтыя атрыбуты. Калгаснік раней ці пазней можа пакінуць яе, знайсці работу ў неабсяжным СССР і кожны месяц атрымліваць рэгулярную зарплату, не чакаючы добрага ўраджаю, ад якога залежыць яго побыт. Адвечная ўлада зямлі над чалавекам перастала існаваць. Зямля, перастаўшы быць прыватнай уласнасцю, страціла адвечную магнітнасць і перастала прыцягваць сялянскае сэрца. Калгаснае — „наша супольнае", якое мела быць панацэяй на дабрабыт, высокую прадукцыйнасць працы, шчасце, абярнулася ў сваё запярэчанне — абыякавасць, акалачванне на рабоце, нездысцыплінаванасць, нізкі ўзровень прадукцыйнасці працы, нізкі ўзровень жыцця. Праграмнае „нашае", а не „маё", дало страшэнныя вынікі. Адвечны сялянскі фундамент — любоў да зямлі заваліўся. Сёння ў Савецкім Саюзе заахвочваюць калгаснікаў па сутнасці да фермерскай гаспадаркі: бяры зямлю, бяры кароў, бяры ў крэдыт машыны, бяры насенне. А селянін, якому дзесяткі гадоў выбівалі з галавы ўласную зямлю, уласных кароў, уласнае багацце, — не хоча. Працуючы абы як, атрымлівае ў калгасе 200—350 рублёў і не хоча тых тысяч, якія быць можа дасць яму прыватная гаспадарка. Што рабіць? Дабралюбаўскае пытанне. Ці ёсць на яго адказ?

Алесь Барскі

З мінулага тыдня

ТАСС заявіў, што савецкія архівісты і гісторыкі натрапілі на дакументы аб польскіх салдатах, якія знаходзіліся ў **лагерах у Казельску, Старабельску і Асташкове**. З дакументаў вынікае, што ў красавіку — маі 1940 года з 15 тысяч польскіх афіцэраў, якія знаходзіліся ў гэтых трох лагерах 394 былі пераведзены ў лагер у Грязаўцы. Асноўная частка афіцэраў была перададзена кіраўніцтву НКУС у Смаленскай, Варашылаўградскай і Калінінскай, абласцях і ад гэтай пары аб іх не ўпамінаецца ў рапартах НКУС. Віноўнікамі ў катынскім злачынстве з'яўляюцца Берыя, Маркулаў і падначаленыя ім людзі

Прэзідэнт РП Войцех Ярузельскі атрымаў ад прэзідэнта СССР Міхаіла Гарбачова дакументацыю аб злачынстве, учыненым на польскіх афіцэрах супрацоўнікамі НКУС вясной 1940 г. у лесе каля Катыні на Смаленшчыне.

„Часопіс" — так называецца новая інфармацыйна-культурная газета Усходняй Беласточчыны. У асноўным газета будзе друкавацца на польскай мове, а некаторыя матэрыялы (літаратурнага, фальклорнага характару або на просьбу аўтараў) — таксама на беларускай мове і на дыялектах. „Часопіс" адрасаваны жыхарам Усходняй Беласточчыны і людзям, звязаным з гэтай тэрыторыяй. Як сцвярджае рэдакцыя, „жыве тут няпольскае насельніцтва, пераважна беларускага паходжання, але якое з пэўных прычын называе сябе па-рознаму. Маем надзею, што будуць чытаць нас і беларусы, і „праваслаўныя палякі", „русіны", „тутэйшыя" і т.п."

„Ром по дром" (Цыган на ростанях) — гэта назва цыганскага часопіса, што выйшаў у Беластоку.

Велікодны марш міру адбыўся ўпершыню ў Беластоку. Арганізавала яго моладзь у падтрымку ідэі Еўропы без чужых войскаў, супраць экспансіі, вялікадзяржаўнасці, нацыяналізмаў і ўзрастаючага беспрацоўя.

Юрый Кашлёў — прафесійны дыпламат, вядомы савецкі спецыяліст у галіне правоў чалавека і гуманітарных пытанняў зацверджаны на пасаду пасла СССР у Польшчы. Цяперашні пасол Уладзімір Бровікаў з-за стану здароўя адходзіць на пенсію.

У Беластоцкім ваяводстве зарэгістравана 9516 беспрацоўных і 160 свабодных месц працы.

Раённая пракуратура ў Гайнаўцы вядзе следства ў справе пажару ў царкве ў Нарве. Прысутнічае пры гэтым прадстаўнік Беларускага дэмакратычнага аб'яднання.

Народны драматычны тэатр з Іўя (Гродзенскай вобласці) гасцяваў на Беласточчыне. Жыхары многіх мясцовасцей нашага ваяводства пабачылі два спектаклі: „Радавыя" Аляксея Дударава і „Конскі партрэт" Леапольда Родзевіча.

ВЫСТАЎКА БЕЛАРУСКІХ МАСТАКОЎ У ВАРШАВЕ

7 красавіка ў Галерэі мастацтва на маляўнічым варшаўскім Рынку Старога Места адкрылася выстаўка прац маладых беларускіх мастакоў-жывапісцаў. Свае карціны экспанавалі Р. Іваноў, Э. Малішэўская, С. Малішэўскі, Л. Плясанаў, В. Пятроў, А. Родзін, В. Сазыкіна і А. Тарановіч з Мінска ды В. Каўко з Брэста.

Як паведаміла мастацкі дырэктар Галерэі Кацярына Напоркоўская, выстаўка арганізавана з мэтай прамоцыі прац беларускага авангарду ў галіне жывапісу. Упершыню падобная выстаўка ладзілася ў Варшаве восенню 1989 г., а яе поспех заахвоціў польскіх арганізатараў да чарговага паказу прац беларускіх мастакоў. Дарэчы, некаторыя з іх (В. Пятроў і А. Тарановіч) экспанавалі свае карціны ў жніўні мінулага года ў Стакгольме.

Дырэктар Галерэі і беларускія мастакі аптымістычна ацэньваюць вынікі выстаўкі. Аб гэтым сведчыць не толькі жывое зацікаўленне варшаўскай грамадскасці, але і рэальная перспектыва продажу ўсіх 60 экспанаваных прац.

Зараз беларускія мастакі рыхтуюцца да чарговага паказу сваёй творчасці, які адбудзецца восенню 1990 г. у Беластоку.

(Тур)

КОНКУРС „ХРОНІКА МЯСЦОВАСЦІ"

(Працяг са стар. 1)

вёсцы і ваколіцы (царкоўныя архівы і г.д., калі такія ёсць),

— расказы жыхароў аб падзеях у перыяд І сусветнай вайны і пра бежанства,

— расказы жыхароў аб міжваенным перыядзе, падзеях, умовах жыцця, а ў тым ліку і аб дзеячах Грамады, КПЗБ, ТБШ,

— расказы аб асветніцтве і культуры ў міжваенны час,

— расказы аб 1939-1941 гадах, м. ін. пра прыход Чырвонай Арміі, успрыняццё яе насельніцтвам, аб становішчы і адмоўных справах у той час і дэпартацыях,

— расказы аб падзеях у час акупацыі (гітлераўскія рэпрэсіі, вываз насельніцтва ў Нямеччыну, сувязі з партызанамі, удзел у падпольнай барацьбе, штодзённы быт),

— расказы аб першых гадах вызвалення, між іншым, аб рэпрэсіях, супраціўленні беларусаў, аб рэпатрыяцыі,

— расказы аб прымусовай калектывізацыі.

Арганізатары асабліва разлічваюць на ўдзел у конкурсе настаўнікаў, святароў і моладзі. Апрацаваныя хронікі трэба даслаць у Галоўнае праўленне БГКТ (15-062 Беласток, вул. Варшаўская, 11) да 1 мая 1991 года. Вынікі конкурсу будуць аб'яўлены ў час Свята беларускай культуры ў чэрвені 1991 года.

ГП БГКТ

ДОБРЫ ПАЧАТАК

Юрку Попку з Ляймена, што ў Нямеччыне, не трэба спецыяльна рэкамендаваць пры знаёмстве. Нягледзячы на сваю шматгадовую хваробу, стаў ён не толькі заснавальнікам у гэтым горадзе беларускага музея, але выдаў і перавыдаў шэраг прац, прысвечаных беларускай культуры. Зусім нядаўна пісаў пра яго Антось Міранович („Ніва", нумар 3(1758), ад 21 студзеня г.г.). Сёння хачу я звярнуць увагу на адну з ягоных кніжак, якая непасрэдна датычыць нас тут на Беласточчыне і беларусаў каталіцкага веравызнання на Беларусі, галоўным чынам, на Віленшчыне і Гродзеншчыне. Кніжка гэта прысвечана адносінам Каталіцкага касцёла да беларусаў-католікаў, у прыватнасці Рыма і самога папы.

А рэальнасць на Беласточчыне такая, што хоць пражывае на ёй у асноўным на Сакольшчыне, Дуброўшчыне, часткова таксама і ў Сувальскім ваяводстве больш 100 тысяч беларусаў каталіцкага веравызнання, дык і далей не могуць яны, ад вайны ўжо будзе 46 гадоў, карыстацца ў сваіх каталіцкіх святынях роднай беларускай мовай!

У чым праблема?

Згода на карыстанне беларускай мовай у каталіцкіх святынях была падпісана папам Лявонам XIII ужо 8 мая 1897 г. на просьбу беларускіх каталіцкіх святароў, у прыватнасці магілёўскага каталіцкага архіепіскапа Сымона. Пра пазітыўныя адносіны да гэтага пытання з боку папы Лявона XIII паведаміў архіепіскапа Казлоўскага папскі сакратар кардынал Рампола. І ўсё ж, нягледзячы на такі доўгі ад гэтага прыхільнага для беларусаў каталіцкага веравызнання рашэння час, сёння ў Беластоцкім краі няма ніводнага каталіцкага касцёла, у якім можна было б памаліцца на сваёй роднай беларускай мове.

У даваенны час на Беласточчыне існавалі беларускія каталіцкія касцёлы, у якіх служба адпраўлялася па-беларуску. І так, ад 1917 г. вікарыем у Карыціне былога Сакольскага павета быў вядомы беларускі паэт, стагоддзе з дня нараджэння якога святкуем у гэтым годзе, Казімір Сваяк (сапраўднае прозвішча Канстанцін Стаповіч — 1890-1926), прадстаўнік беларускага рамантызму. Казімір Сваяк не толькі гаварыў у касцёле ў Карыціне казанні па-беларуску, на якія прыходзілі нават праваслаўныя беларусы, але ў сваёй парафіі адчыняў беларускія школы, вёў у ёй асветніцкую працу. Ужо тады ягоныя творы друкаваліся ў беларускай каталіцкай перыёдыцы: у „Крыніцы", а затым „Хрысціянскай думцы". Ці парафія ў Карыціне памятае пра свайго выдатнага сына, ксяндза і паэта Казіміра Сваяка? Ці адзначыла, або адзначыць ягоны круглы юбілей — стагоддзе з дня нараджэння?..

Сваю душпастырскую працу ў якасці вікарыя пачынаў у Далістове былога Беластоцкага павета і іншы вядомы беларускі святар і пісьменнік Язэп Германовіч (пісаў пад псеўданімам Вінцук Адважны — 1890—1978). Затым беларускі ксёндз працаваў у Беластоку, потым зноў у Далістове, адкуль трапіў у Крыпна, Мсцібова, а ў 1919 г. у Вялікую Лапеніцу, у якой пісьменнік адкрыў беларускую школу.

На роднай беларускай мове казанні ў Трычоўцы, што на Беласточчыне, у 1928 г. гаварыў у касцёле святар Станіслаў Гляўкоўскі, у Рэпніках і Клявінаве — прэфект настаўніцкай семінарыі, ксёндз Рэшэць з Беластока, па-беларуску вялася катэхізацыя дзяцей з Ростаўтаў. І ўсё-такі, што стала на перашкодзе пасля вайны, каб працягваць высакародную місію беларускіх ксяндзоў?.. Чаму дагэтуль няма на Беласточчыне ніводнай беларускай каталіцкай святыні, хоць па сутнасці ўсе беларускія, бо ж знаходзяцца на тэрыторыі беларускай моўнай стыхіі?.. Чаму маўчыць у гэтай справе рымскі папа?..

На гэтыя і іншыя пытанні дае адказ кніжка Юркі Попкі. бо, як слушна сцвярджае аўтар, недахоп адказу таксама з'яўляецца адказам.

Кніжку, выданую выдавецтвам „Беларуская Праўда"*), адкрывае верш Янкі Купалы „А хто там ідзе?". У гэтым выданні змешчаны ён і на нямецкай мове ў перакладзе Элізабет Котмаер. Змест папярэджвае прадмова аўтара пад загалоўкам „Мая споведзь". Затым ідзе агляд беларускага царкоўнага жыцця на Беларусі і ў Беластоцкім краі. Потым — „Адкрыты ліст да папы Яна Паўла II (Караля Вайтылы)". Вельмі вымоўным з'яўляецца ліст славутага ўжо сёння беларускага каталіцкага святара, пробашча парафіі ў Вішневе на Беларусі Уладзіслава Чарняўскага да ўдзельнікаў Агульнапольскага семінара каталіцкага духавенства ў Лодзі ў 1987 г. У ім уся гісторыя Беларусі! Гаворачы пра прымусовую паланізацыю беларусаў-католікаў на Беларусі ў сённяшні час, айцец Уладзіслаў Чарняўскі, між іншым, піша: „Усё зло ідзе зверху, ад галавы. Відаць, там ляжыць прычына пачынанняў ксяндзоў цяпер на Беларусі. А чаму? Таму, што нават у „Пантыфікальным календары" напісана: „Пінск — Польшча". Што ж, колішняя Заходняя Беларусь — гэта надалей Усходнія Крэсы, іх трэба спаланізаваць! Падрыхтаваць пад акупацыю...".

Уся кніжка — гэта гісторыя змагання аўтара і беларусаў за беларускую мову ў каталіцкіх святынях Беластоцкага краю і Беларусі. Лісты ў гэтай справе, надрукаваныя на нямецкай мове, адрасаваны да выдатных еўрапейскіх палітыкаў і нямецкіх каталіцкіх біскупаў, а таксама кардынала Юзафа Глемпа, Леха Валэнсы і іншых вядомых асоб.

Іван Кадлубоўскі

*) Die zwei Gesichter des Papstes. Briefe an Papst Wojtyla von Juri Popko in bjelorussischer und deutscher Sprache. Dokumente in bjelorussischer und polnischer Sprache. 2. Auflage, ergänzt, Verlag: „Bjelorussische Wahrheit", Leimen 1988. ss. 54.

„КАРЫСНАЯ" ПРАПАНОВА

Увесь свет мае клопаты з накопленымі ўжо прамысловымі адходамі, якія з году ў год павялічваюцца. Польшча таксама. Але, як краіна, якая здаўна мае цяжкасці з фінансаваннем інвестыцый утылізацыі розных адходаў ці хаця б іх складваннем, мы згаджаліся адыгрываць ролю сметніка, на які багацейшыя за нас прывозілі свае адходы ўзамен за дробныя інвестыцыі.

Цяпер усё часцей замежныя прапановы складваць у Польшчы прамысловыя адходы звязаны з магчымасцю атрымаць абсталяванне і ўтылізацыйную тэхналогію. Нядаўна такую „карысную" здзелку прапанаваў Вальтэр Франке з Заходняга Берліна.

Вось спадар Франке ўгледзеў непадалёк ад Аполя вялікі кар'ер, у якім калісьці здабывалі вапняк. Зараз у гэтым месцы складваюць попел з суседняй цеплавой электрастанцыі. Калі так, то чаму не складваць каля Аполя попелу з Берліна? Менавіта там восенню мінулага года ўзнікла праблема: куды дзяваць попелы з мясцовай цеплаэлектрастанцыі. Яе ўласнік можа прызначыць 1,5 — 2 мільёны марак на складванне 36 тысяч тон попелу ў год. У планах ён прадбачвае збудаваць завод, які перарабляць будзе гэты попел на гравій. У будучыні такі завод можна было б пабудаваць і ў Польшчы.

Але пакуль што ў яго іншая прапанова: пабудаваць каля Аполя печ для спальвання спецыяльных адходаў. Фінансавалася б яна заходнегерманскімі банкамі ўзамен за паслуговае спальванне спецыяльных адходаў з Заходняга Берліна і з Гесена. Пасля выплаты крэдытаў можна было б спальваць там і польскія спецыяльныя адходы.

Аднак на час выплочвання крэдытаў, на 8—10 гадоў спадар Франке прыгаварыў бы ваколіцу Аполя на забруджанне атмасферы шкоднымі хімічнымі рэчывамі, якія ўзнікаюць пры спальванні адходаў. Не нашых адходаў.

Свае ці чужыя ядахімікаты аднолькава шкодзяць. На шчасце, мы ўжо не згаджаемся падвяргаць нашае асяроддзе чужым шкодным уплывам. Адказ Міністэрства аховы асяроддзя, натуральных рэсурсаў і лясніцтва на прапанову спадара Франке быў кароткі: **не.**

Карына Анджаеўская
(„Monitor Środowiska")

ЯНУСЬ МАЛЕЦ

* ✲ *

Мне здасца раптам, што
не прымуць
Мае сумненні і трывогу,
З высакамернасцю адкінуць
Ад паэтычнага парога.

„Нам не патрэбны песімісты! —
Уладна крыкнуць змрочным
ротам. —
Мы робім справу аптымістаў".
І апякуць душу, як шротам.

А лес здзічэлы, лес без птушак,
Змярцвелай постаццю бярозы
Ім закрычыць адчайна ў душы,
Ды будзе позна,
вельмі позна...

* ✲ *

Я — дзіця складанейшага часу,
Мне не ўсё на гэтым свеце
зразумела.
Здасца, што стаю ў чарзе
да касы,
Каб узяць білет на пахаванне
цела.

Быццам бы, зусім не разумею,
Што маё — маё! — закрыюць
цела векам.
Ля труны раптоўна анямею
І шкада любога стане чалавека.

ПЕРАСЦЯРОГА

У вянок светлай памяці
У. Караткевічу

Сустрэўся вам
Хоць раз змярцвелы вецер?
Вы верыце,
Што дрэвы маюць нервы?
А бачылі,
Як кроў сцякае з вецця
У смецце
І бляшанкі з-пад кансерваў?

Спыніцеся
Ля могілак самотна,
Паслухайце:
Крыжы вядуць размову.
А бачыце,
Вунь там плывуць з балота
Дрыкганты*)
Над туманнасцю вясновай?

Не чуеце,
Як полымя шугае?
Не бачыце,
Як дзесь па-за сусветам
Загадкава
Планета дагарае,
Такая ж,
Як Зямля мая, планета?

Не смейцеся,
Не хмыльцеся ўсяведна!
Не рвіцеся
Бяздумна ў невядомасць.
Я ведаю:
У душах нашых бедна
Пакуль што
На сапраўдную свядомасць.

*) Дрыкганты — вымершая беларуска-польская парода коней.

Бібліяграфічны кутočак

АЎКЦЫЁН У КРАКАВЕ

Звяртаем увагу нашых бібліяфілаў на некаторыя выданні, якія будуць купляцца з торгаў на 72-м кракаўскім антыкварным аўкцыёне (22—24 мая 1990 г.). Торгі адбудуцца ў памяшканні Гарнізоннага клуба, вул. Бітвы пад Леніна № 1 у Кракаве.

Каталог — частка 1.

Poz. 172 — Dar Polski Białorusinom, Rosjanom i Ukraińcom na Tysiąclecie ich Chrztu Świętego, Londyn 1989. Cena wywoławcza 16 tys. zł.

Poz. 334 — Hedemann O., Dzisna i Druja magdeburskie miasta, Wilno 1934. C. w. 8 tys. zł.

Poz. 696 — Mościcki H., Wilno, Warszawa 1922. C. w. 2 tys. zł.

Poz. 760 — Ossendowski A., Puszcze Polskie, Londyn 1953. C. w. 12 tys. zł.

Poz. 1087 — Tokarz W., Wojna Polsko-Rosyjska 1830 i 1831 (z atlasem). Warszawa 1930. C. w. 20 tys. zł.

Poz. 1105 — Tur L., Uniwersytet Wileński i jego znaczenie, Lwów 1903. C. w. 2 tys. zł.

Poz. 1116 — Unia na Litwie i na Białorusi, Memoriał przesłany jego świętobl. Piusowi IX, Paryż 1862. C. w. 600 zł.

Poz. 1248 — Kolankowski L., Kościół a Cerkiew w Galicyi wschodniej z mapą, Kraków 1909. C. w. 3 tys. zł.

Каталог — частка 2.

Poz. 60 — Dyakowski B., O dawnych łowach i dawnej zwierzynie, Warszawa 1955. C. w. 20 tys. zł.

Poz. 76 — Gloger Z. — Geografia historyczna ziem dawnej Polski, Kraków 1900. C. w. 50 tys. zł.

Poz. 130 — Kubicki P., Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i ojczyzny w latach 1861—1915, Cz. 2, Dawna Litwa i Białoruś, T. I, Przedmowa, źródła i pomoce, Sandomierz 1936. C. w. 150 tys. zł.

Poz. 131 — To samo... T. II, Za sprawę ojczyzny kler świecki (A—O), Sandomierz 1936. C. w. 120 tys. zł.

Poz. 132 — To samo... T. III, Za sprawę ojczyzny kler świecki (P—Ż) i kler zakonny, Sandomierz 1936. C. w. 120 tys. zł.

Poz. 237 — Potocki J., Na wojnie i na łowach, Warszawa 1932. C. w. 14 tys. zł (m.in. wzmianki o polowaniach autora na Litwie i Białorusi).

Poz. 276 — Słotwiński A., Unia podlasko-chełmska od r. 1875—1885, Czaca 1893. C. w. 8 tys. zł.

Poz. 323 — To samo co pod poz. 1116 w części I katalogu. C. w. 6 tys. zł.

Poz. 334 — W.P.C., Podlasie i Ziemia Chełmska, Lwów 1914. C. w. 2 tys. zł.

Poz. 356 — Wysłouch S., Dawne drogi Polesia, Wilno 1937. C. w. 6 tys. zł.

Poz. 538 — Kalendarz Ziem Wschodnich na rok 1936, Warszawa 1935. C. w. 20 tys. zł.

Poz. 539 — Rocznik Ziem Wschodnich i kalendarz na rok 1937, Warszawa 1936. C. w. 20 tys. zł.

Poz. 540 — Rocznik Ziem Wschodnich 1938, Warszawa 1937. C. w. 20 tys. zł.

У аўкцыёне можна прыняць удзел пісьмова. У заказах кіраваных на адрас: Antykwariat Naukowy, Pl. Mariacki 1, 31-040 Kraków, трэба падаць нумар пазіцыі, прозвішча аўтара, загаловак і найбольшую суму грошай, якую заказваючы згодны заплаціць за выданне.

Пётр Байко

Свойскія малюнкі

Дубы ля гасцініцы „Іва“ ў Белавежы.

Мал. У. Петрука.

Чэслаў Мілаш... беларус?

У органе Дэмакратычнай партыі „Тыгоднік дэмакратычны“ (нумар 11 (1908), ад 18 сакавіка г.г.) змешчана даволі шырокае інтэрв'ю Анны Ленар з братам Чэслава Мілаша Андрэем Мілашам пад загалоўкам „Тайны Мілашавай сям'і“. Андрэй Мілаш — рэжысёр — заканчвае якраз мантаж многасерыйнага фільма, які быў зняты ў Берклі і называецца „Гутаркі з Чэславам Мілашам“. Гэта ўжо трэці фільм Андрэя Мілаша пра свайго брата (ранейшыя: „Сустрэча з Чэславам Мілашам“ і „Вяртанне непрысутнага“ ўзніклі ў 1980 і 1981 г.г.).

На пытанне Анны Ленар, звязанае з нацыянальнасцю Чэслава Мілаша („Пачнем можа з першай тайны. Ці Чэслаў Мілаш з'яўляецца ліцвіном, ці палякам?“), вось што адказаў на тое ягоны брат: „Мілашы — гэта такія самыя ліцвіны, як Міцкевіч, Гамбровіч, Віткацы, Ваньковіч, Голубеў, Ясеніца ці нават Пілсудскі. Брат (Чэслаў Мілаш — Ю.Д.) гаворыць аб сабе — я ліцвін польскай культуры і польскі паэт“.

Як вядома, усе вышэй успомненыя асобы былі беларускага паходжання, або беларусамі польскай культуры. Ува ўсіх іх было моцнае пачуццё сваёй няпольскасці. З гэтага вынікала б, што і Чэслаў Мілаш, як сам, дарэчы, гаворыць, з'яўляецца ліцвіном, але ўсяго толькі ў старым гістарычным значэнні гэтага слова, пад якім сёння „скрываецца“ прадстаўнік адной з дзвюх нацый: літоўскай або беларускай.

Мяркуючы на аснове таго, што Мілаш атаясамліваецца з Міцкевічам, ці Пілсудскім, а таксама на аснове таго, што ягоныя продкі дасканала валодалі старабеларускай мовай, аб чым далей гаворыцца ў інтэрв'ю, можна дайсці да высновы, што фактычна ў сапраўднасці з'яўляецца ён беларусам. Здзіўляе аднак небывалая жывучасць тэрміну **ліцвін**, які з часоў Вялікага княства Літоўскага пратрываў па сённяшні дзень, нягледзячы на магутнае адраджэнне беларускага народа ў канцы XIX і на пачатку XX ст. Як вядома, ліцвінамі і дагэтуль называюць сябе некаторыя беларусы, нават на нашай Беласточчыне. Але, з другога боку, яны свядомыя беларусы, ведаюць, што іх мова, якой яны карыстаюцца штодзённа, з'яўляецца беларускай, а ў сувязі з гэтым, без ніякага сумнення яны беларусы.

Варта адзначыць і тое, што Чэслаў Мілаш цікавіцца беларускай культурай, хоць сам вывучыў літоўскую мову, і заўсёды цвёрда стаяў у абароне беларусаў.

Юрка Дрыгавіч

ЧОРНЫ ЦІ БЕЛЫ?

— Ты што, на ніякія выбары я не пайду! Не быў 4 чэрвеня, не хадзіў і раней. З нашай вёскі мала хто хадзіў. Калісь, як мусова было, адзін хто з хаты ішоў ды галасаваў за ўсю дружыну. Вядома, не трэба было нікога крэсліць. І так выбіралі таго, каго хацелі, ну, каго трэба было. То ж дурных ці праціўных у такі спісак не ўводзілі, толькі мандрэйшых ад нас, больш граматных.

— Які ж гэта быў выбар? Цяпер-то ведаем, каго выбіраем. Ведаеш жа Ёзіка — добры гаспадар, людскі чалавек, пагаварашчы. Умее ўсё залатвіць, не толькі для сябе. Я не проціў, каб ён быў у радзе.

— Ну, на яго то я даў бы свой голас. Людскі чалавек, граматны, усё як трэба. І дзяцей вывеў у людзі. Прыедзе Ірка з Варшавы, па-свойму не ўстыдаецца гаварыць, а вучоная ж, працуе ва універсітэце.

— І ніхто не прымушаў хадзіць яе на беларускую мову. Мае старэйшыя хадзілі, і ніякіх клопатаў з гэтым не было, хаця беларускі быў апошнім прадметам, і часам поцемку вярталіся дахаты. Нават не піснулі, што не хочуць вучыцца.

— Тады і не трэба было ніякіх пісулькаў, што хочаш ці не хочаш вучыць сваё дзіця беларускага.

— А малодшыя мне сказалі: „А навошта мне вучыцца? Лепш пабегаю з мячыкам! І так мне да нічога гэтая мова не спатрэбіцца!“ Даў Геніку ў скабы — і перастаў нэндзіць. Вучыўся ледзь на тройку, але дахадзіў да восьмага класа. А наймалодшага нават валамі не зацягнуў. Каб можна было, то і на матэматыку, і на геаграфію не хадзіў бы... Ну і не пайшоў. Бі ці не бі — калі не хоча, то з яго беларуса не зробіш!

— Але ён у цябе не сароміцца гаварыць па-свойму. А Толік — ад малых з дзецьмі толькі па-польску.

— А хай яго, так ён напольшчыў, што толькі язык дзецям скрывіў: „Зачынь окно“, „заплюшч очы“. Каб дзіця нават на галаве стала, то са сваім прозвішчам і гаворкай палякам не стане, а будзе невядома што.

— Га-га, а ён хлюбай па лапах біў, калі Юрка прыбягаў з вуліцы і па-просту гаварыў. А пасля празываў іншых „кацапамі“.

— Чаго ж хочаш, у некультурных бацькоў такія і дзеці будуць. Хіба што не ўдадуцца ў іх, і ні хлюба, ні калок не выб'юць з іх шчырасці да свайго.

— А ці яно цяпер усё гэта патрэбнае? Цяпер усе людзі адзін на аднаго падобнымі сталі. Не адрозніш чалавека з вёскі ад гарадскога, і ў хатах усё так сама, і ўсе адну праграму глядзяць, і дзеці вучацца таго ж у школе. Можа толькі, хто бяднейшы, хто багацейшы. І так усё на цэлым свеце. Чорны ці белы, усе аднолькавыя. У Амерыцы каго заб'юць ці ў Афрыцы — а я праз пяць мінут усё ведаю, хаця чалавека гэтага з твару не бачыў раней і нічога аб ім не чуў. Тут цэлы свет на вачах: усё варушыцца, не стрымаеш. А ты — якіясь выбары ў гміне! Выбраў аднаго ці пяцёх, ну і што яны зменяць? І так усё паплыве, як вада ў рэчцы... Выбірай, не выбірай...

— Ты, Яська, бачу — філосафам стаў. Папрывыкалі, што на свеце ёсць народы, жыццё, гісторыя, рэвалюцыі, а тут тутэйшыя залезлі ў карчы, каб толькі іх не чапалі. Абы бульбы да вясны хапіла, і больш нам не трэба. А хто за нас рашаць будзе? Колькі мы будзем чакаць?!

— Ат, раз'ехаўся! Пабачу, можа і пайду на гэтыя выбары. На Ёзіка голас свой дам. На ўсіх, каго ведаю.

Запісаў Лукаш Баравіцкі

Пра нашых пісалі...

НАЦЫЯНАЛІЗМЫ — ДЗЕЦІ БЮРАКРАТЫІ

У 4 нумары выдаванага Міністэрствам справядлівасці тыднёвіка „Ваканда" ад 15 красавіка 1990 г. змешчана размова Пятра Маеўскага з Сакратам Яновічам — лідэрам Беларускага дэмакратычнага аб'яднання. Нашым чытачам прапануем фрагменты гэтага інтэрв'ю.

— Што „ўсходняй сцяне" найбольш патрэбнае?

— Перш за ўсё мудрая сельскагаспадарчая палітыка. Сельская гаспадарка — шанц гэтага рэгіёна, а беручы пад увагу экалогію, проста шанц велізарны. Землі тут адносна найменш забруджаныя ў Польшчы, маем магчымасць прадукаваць „здаровыя харчы", якія на міжнародных рынках вельмі высока цэняцца. Тым часам сельская гаспадарка знаходзіцца тут у стане руіны. Земляробства з'яўляецца цяпер вельмі цяжкім заняткам, патрабуючым проста гераізму (...)

Хацелі б мы давесці да нармальнасці. Каб земляробства было не катаргай, або, як заўважаюць некаторыя, гераізмам, а нармальнай эканамічнай дзейнасцю, якая дае грошы. Чаму гэта такое важнае? Гаспадарчая катастрофа гэтага рэгіёна будзе адначасна нацыянальнай катастрофай нашай меншасці, бо гэта будзе знішчэнне нашага этнічнага арэала, а ў горадзе заўсёды будзем у дыяспары. У Гайнаўцы, па праўдзе кажучы, беларусы ў большасці, іх там каля 70 працэнтаў, у Бельску-Падляшскім папалам, а ў Беластоку беларуская меншасць складае толькі 20 працэнтаў насельніцтва.

— Ці, апрача эканамічных, ставіце нейкія палітычныя ці асветніцкія прапановы?

— Тут выходзяць нам насупраць самыя ўлады. Вельмі нас задавальняе праект пастановы аб нацыянальных меншасцях. Прадбачвае ён раўнапраўе беларускай мовы на гэтай тэрыторыі і культурна-асветніцкую аўтаномію. Лягчэй нам цяпер паразумецца з цэнтральнымі ўладамі, чым за часы партыі, якая лічыла сябе інтэрнацыянальнай. На працягу некалькіх месяцаў аформілі мы тое, чаго ніяк не маглі дабіцца дзесяткі гадоў. Для прыкладу, — згоды Радыёкамітэта на штодзённыя беларускія нерадачы па беластоцкаму радыёвяшчанню.

У нас зараз іншыя цяжкасці. Беларуская меншасць на Беласточчыне ізалюецца польскай грамадскасцю. Няма супрацоўніцтва паміж польскімі і беларускімі палітычнымі арганізацыямі. Грамадзянскі камітэт не прызнае нават факту існавання беларускай нацыянальнасці. Мае гэта сваё адлюстраванне і ў мясцовым друку. З'явіліся артыкулы, у якіх даказвалася, што беларускі народ і беларуская мова — гэта фікцыя, выдумка групкі інтэлігентаў (...)

— Ці БДА прызнаецца да роднасці з праваслаўем, ці справы рэлігіі ўвогуле аддзяляе ад палітычнай дзейнасці?

— Лічым сябе рухам нацыянальным, але таксама ахоўваем і рэлігійную тоеснасць. Галоўнае для нас — захаваць беларускую нацыянальнасць, хочам яднацца, а не дзяліцца. У трыццатыя гады са спалучэння каталіцкай Беларускай хрысціянскай дэмакратыі з Беларускім праваслаўным аб'яднаннем узнікла адна палітычная арганізацыя. Хочам сёння быць яе прадаўжальнікамі.

— Якія адносіны беларускай меншасці да „Салідарнасці"?

— Адносіны былі і застаюцца недаверлівымі, хаця зараз — у меншай ступені. Вінавата тут сама „Салідарнасць", асабліва тая з 1980-81 гадоў. Мясцовыя дзеячы лічылі нас агентамі Масквы; прымалі, што калі мы не палякі і не католікі, то няма аб чым з намі гаварыць. Рымска-каталіцкі этас у „Салідарнасці" быў так моцна экспанаваны, столькі ж было гэтых крыжоў і багаслужбаў, што ў нас, праваслаўных, выклікала гэта проста жах. Задумваліся мы, што з намі будзе, калі будзе перанята ўлада ў такой фанатычна каталіцкай атмасферы.

— Як захавалася б беларуская меншасць, калі б усходнім суседам Польшчы стала незалежная беларуская рэспубліка?

— Нельга выключыць нейкія галасы сепаратыстаў. Аднак усе мы павінны зразумець, што пачынаць якія-небудзь дыскусіі аб граніцах — гэта тое ж самае, што адчыніць скрынку Пандоры. Калі б мы пачалі аспрэчваць існуючыя граніцы, то і польскі бок знайшоў бы многа аргументаў, каб гэтую граніцу перасунуць на ўсход. Была б гэта недарэчная бясконцая спрэчка, якая б пагражала трагічнымі вынікамі. Тым больш гэта не мае сэнсу, калі зараз маем дачыненне са стварэннем Еўропы, у якой граніцы будуць мець толькі адміністрацыйнае значэнне. Спрэчка аб граніцах мела б значэнне, калі б яны з'яўляліся нейкім мурам, бар'ерам, а не тады, калі беларус у Польшчы будзе мець магчымасць выехаць без перашкод у Гродна ці ў Мінск, і будзе з тым столькі клопату, колькі купіць білет і сесці ў цягнік.

— Ці лічыце, што канец польска-беларускіх спрэчак ужо недалёкі?

— Нацыяналізмы — гэта дзеці бюракратыі і родзяцца яны, калі да голасу даходзяць установы і ведамствы. Думаю, што калі эканомія і грошы стануць першапланавымі, тады тэмпература нацыянальных канфліктаў панізіцца. Прыкладам хай будуць Злучаныя Штаты, дзе важная не нацыянальнасць грамадзяніна, але тое, што ён патрапіць зрабіць.

ДЛЯ РОСКВІТУ НАШАЙ СУПОЛЬНАЙ АЙЧЫНЫ

(Працяг са стар. 1)

— Шмат беларусаў пражывае ў самім Беластоку. Спробы арганізаваць групы навучання ў розных гарадскіх школах не далі добрых вынікаў. Ці нельга было б стварыць у Беластоку асобную школу з навучаннем беларускай мовы? У ёй маглі б вучыцца дзеці беларусаў з усяго горада і наперад было б вядома, што ў гэтай школе беларуская мова абавязковая?

— Няма ніякай перашкоды. Калі будуць ахвотныя дзеці, ужо ад наступнага года можна пачынаць уводзіць беларускі клас у адной з гарадскіх школ, найлепш у такой, дзе няма перапаўнення. Магу прапанаваць да выбару школы № 1, 15 ці 18. Усе яны знаходзяцца ў цэнтры горада.

— А як з гэтым у Гайнаўцы?

— Калі будуць ахвотныя на такое і ў Гайнаўцы, калі ласка.

— Вы, напэўна, ведаеце ўжо, у якіх умовах працуе Гайнаўскі беларускі ліцэй?

— Я ўжо быў у Гайнаўскім беларускім ліцэі і мы разам з яго дырэктарам Аляксандрам Іванюком доўга абмяркоўвалі, як у такі цяжкі гаспадарчы час прыспешыць пачатак пабудовы новай школы. Што гэта вельмі патрэбна, проста неадкладна і неабходна, — няма сумненняў. Зробім усё, што будзе можна, у як найхутчэйшым тэрміне. А пакуль што трэба ўсімі сіламі пастарацца закончыць тыя будынкі, якія можна будзе аддаць у карыстанне ў бліжэйшыя месяцы. Такой у беларускім асяроддзі з'яўляецца школа ў Орлі.

— Ці новая сістэма адукацыі мае на ўвазе таксама і выхоўванне маладога чалавека, а не толькі навучанне?

— Новая сістэма ды і наогул новыя ўлады, імкнуцца не толькі дэмакратызаваць адносіны паміж людзьмі, але і інтэграваць наша грамадства. Царква, школа і сям'я — вось найважнейшы трохвугольнік, ды яшчэ плюс дзяржаўныя органы (паліцыя) маюць абавязак так супольна ўздзейнічаць на маладога чалавека, каб аддзяліць яго ад непажаданых уплываў і выхоўваць у духу справядлівасці і чалавечнасці.

— Дзякую за размову.

Гутарку вяла Яніна Чэрнякевіч

Фота аўтара.

ЗЛАЧЫНЦЫ І АХВЯРЫ

У апошні час вельмі многа пішацца аб злачынствах дзяржаўнай бяспекі і НКУС на тэрыторыі Польшчы ў 1944—1956 гадах. Напісанае падмацоўваецца размовамі са сведкамі, выкапанымі з зямлі касцякамі і дакументамі. Кожная газета стараецца данесці чытачам як найбольш сенсацыі, але... Але толькі аб злачынствах камуністычных органаў дзяржаўнай бяспекі Народнай Польшчы і СССР. Нічога, ні адным словам не пішацца аб злачынствах іншых, як, напрыклад, АК ці НСЗ. Наадварот, іх дзейнасць лічыцца зараз гераічнай, і, дзе толькі гэта магчыма, прысвячаюцца ім мемарыяльныя дошкі.

У канцы мінулага года напісаў я ў рэдакцыю „Кур'ера Падляшскага" аб злачынствах „Бурага" і „Рэкіна" на нашым насельніцтве. Аднак не надрукавалі. Рэдактар думае, што, калі не надрукуе артыкул, то зменіць сітуацыю?

Не, гістарычная памяць жывая ў нас, і нашы землякі, асабліва моладзь, і так даведаюцца, як некаторыя „героі" ваявалі на Беласточчыне ў 1944—52 гадах. Тым больш, што сёлета вёска Вілюкі будзе адзначаць 45 гадавіну свайго знішчэння. Менавіта, банда „Бурага" і „Рэкіна", замест таго, каб ісці на фронт памагаць дабіць фашысцкую Германію, бушавала па Беласточчыне і 11 мая 1945 года, два дні пасля падпісання Германіяй безагаворачнай капітуляцыі, „героі" спалілі гэтую бедную вёску толькі за тое, што яе жыхары не паслухалі іх і не выехалі ў Савецкі Саюз.

У кожнай спаленай вёсцы пакідалі запіску: „Смерць ворагам Айчыны". Нападалі на вайсковыя эшалоны і грабілі іх, а салдат народнага Войска Польскага і Арміі Чырвонай забівалі. У Гайнаўцы зімою 1945/46 г. напалі нават на лазню, дзе мыліся савецкія воіны, і паранілі іх, а з надлясніцтва ў Лазіцах забралі трыццаць мужыкоў з фурманкамі, якія працавалі ў лесе. Два дні пазней усіх расстралялі. У вёсцы Зані палілі дамы, а людзей жывымі кідалі ў вогнішча. Пасля гэтай аперацыі два салдаты ішлі вуліцай і ўбачылі на ёй ляжачага і стогнучага чалавека. Падыйшлі да яго, а адзін гаворыць: „Відзіш, тэн ск... ешчэ оддыха, тшэба го выконьчыць, але не мам набоюв!" „Я мам едэн". — адазваўся другі. Больш нічога не чуў Пятро Нікалаеўскі. Цудам выжыў, бо куля, прабіўшы скроні, выбіла вочы, а мозгу не зачапіла. Пятро Нікалаеўскі яшчэ жыве, хоць сляпы ад таго часу. А Залешаны, дзе цяжарная жанчына згарэла разам з дзіцём у замкнутай хаце, — гэта таксама вораг айчыны? А кравец Зялінка з вёскі Сухавольцы, які ў гэты трагічны дзень аднёс касцюм у Залешаны, згінуў ад кулі жаўнера з рынграфам на шыі?

Гэтыя банды горш вялі сябе, чым гітлераўцы, а ім сёння будуюць помнікі і ўпісваюць у ганаровыя кніжкі. Цяпер моладзь павінна ведаць, што ў Польшчы, якой летась адабралі прыметнік „Народная", не было ні банд, якія палілі нявінных людзей, ні дыверсантаў, ні шпіёнаў. УБ арыштоўвала і саджала ў турмы адных толькі нявінных ягнят і саколікаў.

Заклікаю беларускае насельніцтва Беласточчыны, каб супольна з палякамі, якіх таксама тэрарызавалі і білі за прыхільнасць да аднавяскоўцаў-беларусаў, урачыста адзначыць гадавіны гэтых трагедый, склікаць мітынгі, закупляць абедні ў царкве і абавязкова ў кожнай пацярпеўшай вёсцы ўстанавіць мемарыяльныя дошкі або крыжы з прозвішчамі загінуўшых.

Не заклікаю да помсты, а да гістарычнай справядлівасці, бо пакуль што яе няма.

Маладым, адукаваным людзям сёння можа быць незразумелым, што галоўнай „віною" нашага насельніцтва ў той час было тое, што яны не хацелі пакідаць родныя вёскі, у якіх іх продкі жылі вякамі, і выязджаць за граніцу.

Васіль Петручук

УРАЧЫСТАСЦЬ У ЛОНДАНЕ

25 сакавіка 1990 г. у Беларускай каталіцкай царкве св. св. Пятра і Паўла ў Лондане а гадзіне 10.30 у гадавіну абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі (у 1918 г.) была адслужана багаслужба за Беларусь і беларускі народ а. А. Надсонам і а. Маскалікам. Хорам дырыгаваў прыяцель беларусаў Гай Пікарда.

У змястоўнай пропаведзі а. Надсон прывітаў прысутных і прыгадаў аб гістарычнай важнасці гэтага дня. Гаварыў ён аб лёсе нашай нацыі, аб стане беларускай царквы на бацькаўшчыне і аб пакутах нашага народа ад чарнобыльскай аварыі.

Пасля багаслужбы ў Бібліятэцы імя Францішка Скарыны адбылася акадэмія, прысвечаная гадавіне БНР. Акадэмію адкрыў намеснік старшыні Згуртавання беларусаў у Вялікабрытаніі Я. Саўкоўскі, які прывітаў гасцей і прысутных сяброў, а таксама зачытаў прывітальныя тэлеграмы ад беларускіх арганізацый з розных краін свету. Далей а. Надсон, які нядаўна быў на Беларусі, у Мінску і ў Гродне, расказаў пра сваё падарожжа. Людзі сардэчна яго віталі, але афіцыйная прэса пісала непрыхільна. Расказваў, як ён наведваў шпіталі, дзе ляжаць хворыя, пацярпеўшыя ад чарнобыльскай радыяцыі. Прысутнымі была сабраная сума грошай на чарнобыльскі фонд. Акадэмію закончыла адспяванне нашага нацыянальнага гімна.

Пасля акадэміі ў зале суседняга дома жанчыны прыгатавалі пачастунак, дзе госці пры чарцы віна сустрэліся і падзяліліся ўражаннямі.

С. Б.

У ОЛЬШТЫНЕ

28 сакавіка г.г. ольштынскі ваявода Раман Пжэдвойскі сустрэўся з благачынным ольштынскай акругі Польскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы а. Аляксандрам Шаломавым. Тэмай сустрэчы былі праблемы вернікаў Праваслаўнай царквы, якія пражываюць у Ольштынскім ваяводстве. Айцец Аляксандр Шаломаў сказаў, што праваслаўныя адабраюць дэмакратычныя перамены ў нашай краіне і маюць надзею, што ў новых умовах і іх жыццё стане лепшым. Ваявода падкрэсліў, што ўмовай лепшага жыцця будзе інтэграцыя грамадзян усіх веравызнанняў і нацыянальнасцей, насяляючых Ольштынскае ваяводства.

29 сакавіка гасцямі ольштынскага ваяводы былі прадстаўнікі мясцовага аддзела Польскай экуменічнай рады. Дэлегацыю ўзначальваў яго старшыня — святар Евангелічна-аўгсбургскага касцёла а. Францішак Дуда ў прысутнасці пробашча парафіі Польскакаталіцкага касцёла а. Мар'яна Бугайскага і нашага святара а. Аляксандра Шаломава. У час размовы былі закрануты пытанні экуменізацыі і дэмакратычных перамен у краіне і Еўропе.

Ваявода Раман Пжэдвойскі прыняў запрашэнне да ўдзелу ў экуменічнай багаслужбе.

Андрэй Гаўрылюк

ТРЭБА ПАМАГЧЫ ГЭТЫМ МІЛЫМ ДЗЯЎЧАТАМ

7 красавіка ў Гайнаўцы былі створаны Беларускі выбарчы камітэт на Гайнаўскую гміну. У Гайнаўскай гміне два з паловай дзесяткі вёсак, яны будуць мець сваю гмінную — асобную ад гарадской — самаўправу. Час ужо быў самы апошні, бо выбары, як ведаем, адбудуцца 27 мая, а да 27 красавіка трэба зарэгістраваць у тэрытарыяльных выбарчых камісіях кандыдатаў у радных. Межы выбарчых акругаў будуць вядомыя 12 красавіка. Так што гаспадарам з Гайнаўшчыны застаюцца няпоўныя тры тыдні, каб сур'ёзна задумацца над кандыдатурамі і вылучыць іх. Старшынёю выбарчага камітэта стаў Міраслаў Койла.

Цяжар арганізавання сходу выпаў на долю Ірэны Парфянюк і Людмілы Кісляк — галоўнай ударнай сілы Беларускага дэмакратычнага аб'яднання ў Гайнаўцы. Дзяўчаты справіліся са сваім заданнем выдатна. Даехалі (дзякуючы транспартным магчымасцям Пятра Скепкі) ва ўсе вёскі Гайнаўшчыны, наказалі людзям пра сход і вельмі разумна пакіравалі ім. „Калі б у нас у кожнай гміне былі такія Ірэна і Люда, то нам не трэба было б баяцца за лёс беларусаў і дэмакратыі на Беласточчыне", — сцвердзіў Віктар Стахвюк. Па-мойму, разумна сказана.

Ударная сіла БДА ў Гайнаўцы: Людміла Кісляк, Ірэна Парфянюк, Пятро Скепка.

Каардынатар Краёвай управы БДА выступіў перад прысутнымі з разгорнутай прамовай. З увагі на тое, што сіла прафесійных і жыццёвых абставінаў прымушае мяне быць хранікёрам беларускай прысутнасці на Беласточчыне, мне даводзілася чуць выступленні В. Стахвюка не раз і не два. Але кожны раз нанава чалавека прыгнятае маштабнасць і сінтэтычнасць высноваў і абагульненняў Каардынатара. Не дзіва, што пасля ягонага выступлення выбарчы камітэт стварыўся адразу. Ніякіх сумненняў не было. Так трэба.

Далей на парадку дня, калі выкарыстаць партыйную тэрміналогію, стаяў пункт аб стварэнні Тэрытарыяльнай рады БДА ў Гайнаўцы.

Лідэры БДА лічаць, што трэба страляць двух зайцоў адразу. Значыць, выйграць выбары і замацаваць адзіную беларускую палітычную структуру, якая на сённяшні дзень можа супрацьставіцца хвалі новага бальшавізму, што пагражае патопам толькі што ўзніклай аль-

З ДАКУМЕНТАЎ ГЕНЕРАЛЬНАГА ШТАБА (II АДДЗЕЛА), ВАРШАВА, 1928.

— 16 —

У гэтым часе было праведзена шэраг з'ездаў, на якіх абмяркоўваліся актуальныя справы і якія падкрэслівалі, што беларускі рух існуе і выкарыстоўвае ўмовы, створаныя рускай рэвалюцыяй. 23.III.1917 года ў Мінску быў праведзены з'езд Беларускай сацыялістычнай грамады, а ў маі гэтага ж года адбыўся з'езд беларускіх ксяндзоў. Два месяцы пазней быў скліканы першы з'езд беларускіх кааператываў.

Грамадскае і палітычнае жыццё праяўлялася ў існаванні Беларускай сацыялістычнай грамады з аддзеламі ў Пецярбургу, Маскве, Бабруйску, на Украіне, у Сібіры, у існаванні Беларускага народнага камітэта ў Мінску, у існаванні Беларускай народнай грамады ў Мінску, Магілёве, Пецярбургу, Маскве і ў дзейнасці шматлікіх кааператываў.

Беларускі народны камітэт стараўся стварыць у Мінску з усіх арганізацый нейкае адно прадстаўніцтва, якое прадстаўляла б беларускі рух навонкі. З гэтай мэтай стараўся ён склікаць з'езд. З'езд такі быў праведзены летам у Мінску, на якім была створана Цэнтральная рада беларускіх арганізацый, мэты якой былі акрэслены досыць невыразна. У кожным выпадку, быў гэта першы крок у напрамку лучнасці паміж паасобнымі арганізацыямі і крок у напрамку стварэння органа, які б меў характар прадстаўніцтва.

Цэнтральная рада беларускіх арганізацый на сваіх сходах гэтай ідэі больш выразна не акрэсліла.

Ад 5 да 11 лістапада 1917 года быў праведзены з'езд вайскоўцаў-беларусаў з Заходняга фронту, на якім была створана Цэнтральная вайсковая беларуская рада. Старшынёй гэтай рады быў выбраны Сымон Рак-Міхайлоўскі, намеснікамі — Вячаслаў Адамовіч і Ярашэвіч. Мэтай Цэнтральнай беларускай вайсковай рады было арганізаванне беларускага войска. У сувязі з тым, што Цэнтральная беларуская вайсковая рада, як аб гэтым сведчыць яе назва, мела ўзяць у свае рукі ўсе вайсковыя справы і прадстаўляць вайсковыя рады паасобных франтоў, былі скліканы ў перыяд 3—8 снежня 1917 г. вайсковыя з'езды франтоў: паўночнага — у Віцебску, паўднёвага — у Кіеве, румынскага — у Адэсе.

Названыя з'езды, а таксама з'езд арганізацыі беларускіх бежанцаў, які быў скліканы Беларускай народнай грамадой, падтрымаў думку аб стварэнні адной найвышэйшай арганізацыі, якая займалася б цэласцю спраў беларускага народа.

З'езды гэтыя стаялі яшчэ на грунце сувязі з Расіяй.

У Мінску ўзнікла Беларуская вялікая рада, у склад якой уваходзілі прадстаўнікі ўсіх існуючых беларускіх арганізацый. Цэнтральная беларуская вайсковая рада была аўтаномнай часткай Вялікай рады.

Сляды дзейнасці Вялікай рады досыць непрыкметныя. Мела яна, праўдападобна, многа добрай волі і шырокія планы, каб узяць уладу ў свае рукі. Аднак не мела яна адпаведна цвёрдай волі для таго, каб зрабіць нешта вялікае. Вялікая рада праводзіла сходы, а сапраўдная ўлада ў краіне знаходзілася ў руках Рэвалюцыйнага камітэта, які дзейнічаў як орган Часовага рэвалюцыйнага ўрада.

А ў гэтым часе ў кастрычніку 1917 года ўпаў урад Керанскага і да ўлады дайшлі бальшавікі. Армія канчаткова разлажылася. Расія ўпадала, а існуючая сістэма замянялася ў разваліны, на якіх стаялі важакі новай сіс-

тэрнатыве для „Салідарнасці" на Беласточчыне. Баронячы ўласныя палітычныя і эканамічныя інтарэсы, беларусы адначасова бароняць дэмакратыю і плюралізм. Усё паказвае на тое, што 27 мая праз Польшчу зноў пракоціцца салідарніцкі вал, расплюшчваючы мяккакосныя пакуль што палітычныя альтэрнатывы, у тым ліку і наследніцу былой ПАРП — сацыял-дэмакратыю. Паўстрымаць той імпэт сягоння можа толькі „ўсходняя сцяна". Але што будзе, калі паўстрымае? Ці не стане наш рэгіён аб'ектам „помсты" палітычна ўніфікаваных структураў улады? Шмат каму такая небяспека бачыцца рэальнай. Ёсць жа ў законе аб самакіраванні пункт пра назначэнне „камісараў" для гмінаў, якія не дакажуць сваёй „эканамічнай эфектыўнасці". Ці ж многа трэба рупіцца ўладзе, каб нашы збяднелыя гміны якраз такой эфектыўнасці не даказалі? А тады — бывай, дэмакратыя, бывай, самакіраванне. Старшыня БДА Сакрат Яновіч лічыць такі паварот справы малаверагодным. Але ўсё ж такі нейкі цень няўпэўненасці застаецца. Мала чаго ў Польшчы (і ў Рэчыпаспалітай) не бывала? Але што зробіш? Іншага выхаду няма. Або мы ідзем на выбары і бярэм уладу ў свае рукі, выстаўляючы свой лёс на выпрабаванне самастойнасцю, або... сядзім ціха і далей чакаем, што будзе. Ды гэта, практычна, не альтэрнатыва. Вядома, ідзем на выбары, лупім „Салідарнасць", там дзе ўдасца, і потым ратуем сябе, колькі стае сілы. Гэта механізм, які не дазваляе беларусу быць нікім іншым, толькі беларусам. Бо тут на нашу нацыянальную свядомасць поўнасцю пачынаюць працаваць палітычны і эканамічны фактары.

Старшыня БДА С. Яновіч справу беларускай палітыкі на Беласточчыне выкладаў перад прысутнымі на сходзе ў больш разгорнутым выглядзе. Паколькі ягоныя погляды нашаму грамадству больш вядомыя, чым мае, я дазволіў сабе прадставіць сваю думку, грунтуючыся на тым, што „Кароткі курс гісторыі БДА" яшчэ не напісаны і невядома, хто ў БДА мае рацыю. Урэшце, я не люблю пісаць доўгіх артыкулаў.

— Трэба памагчы гэтым мілым дзяўчатам, — закончыў сваё выступленне Старшыня, паказваючы перад амаль выключна мужчынскай аўдыторыяй на Ірэну і Люду. — Нас, мужчын, тут многа, і я не дазволю, каб беларускую палітыку апанаваў матрыярхат.

Тэрытарыяльная рада БДА ў Гайнаўцы стварылася тут жа. Выбары старшыні рады праводзіліся, як кажуць саветы, на альтэрнатыўнай аснове, у тайным галасаванні. Большасцю галасоў перамагла Людміла Кісляк. У раду ўвайшлі: Пятро Скепка, Ян Амельянюк, Пятро Гвай, Мікалай Антыпюк, Мікалай Бушко, Мікалай Байко, Мікалай Галёнка, Уладзімір Балтрамюк.

Ян Максімюк
Фота аўтара

Выступае Каардынатар.

ДЭЛЕГАЦЫЯ САЦЫЯЛ-ДЭМАКРАТЫІ ПОЛЬШЧЫ

У Беларусі знаходзілася дэлегацыя Галоўнага савета сацыял-дэмакратыі Рэспублікі Польшчы, якая прыбыла па запрашэнню ЦК Кампартыі Беларусі. Яе ўзначальвае член Цэнтральнага выканаўчага камітэта гэтай партыі прафесар Тадэвуш Івіньскі.

У ходзе сустрэч з сакратаром ЦК КПБ В. А. Пячэннікавым у ідэалагічным аддзеле ЦК адбыўся абмен інфармацый аб дзейнасці партый, абмеркаваны пытанні супрацоўніцтва паміж імі.

Дэлегацыя пабывала ў доме-музеі І з'езда РСДРП, на мемарыяльным комплексе „Хатынь", ля Вечнага агню ўсклала кветкі.

У праграме знаходжання польскіх гасцей — сустрэчы з кіраўніцтвам Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі, рэспубліканскага аддзялення Таварыства савецка-польскай дружбы, польскімі спецыялістамі, якія працуюць на аб'ектах ВА „Захадтрансгаз", з прадстаўнікамі аднаго з польскіх культурна-асветных таварыстваў. **(БЕЛТА)**

тэмы Ленін і Троцкі. Дэмагагічнымі заклікамі здабывалі яны папулярнасць сярод знішчаных вайной рабочых і сялян. Быў рэалізаваны адміністрацыйны апарат згодна з камуністычным духам, ствараліся саветы з удзелам рабочых, сялян і салдат. У Мінску ўзнік Савет народных камісараў Заходняга краю і фронту. Вось яго склад:

Ландэр (латыш) — старшыня Савета народных камісараў,

Берсон (яўрэй) — камісар па нацыянальных справах,

Рэзанскі (латыш) — камісар унутраных спраў,

Мяснікоў (армянін) — камісар па ваечных справах (камандаванне Заходняга фронту),

Крывашэін — камендант горада і мінскага гарнізона.

Вялікая беларуская рада старалася скрануць з месца справу арганізацыі беларускага войска. Савет народных камісараў перашкаджаў гэтаму, не могучы дайсці з бальшавіцкімі ўладамі да паразумення. Вялікая беларуская рада пастанавіла склікаць з'езд прадстаўнікоў усіх беларускіх партыйных груповак і арганізацый, з якіх яна сама ўзнікла, а таксама дэлегатаў гарадоў і валасцей. З'езд меў упаўнамочыць Раду да далейшай дзейнасці. Апрача гэтага, многія бягучыя справы патрабавалі вырашэння на шырэйшым форуме. Нягледзячы на супраціў савецкіх уладаў, вялікая рада з'езд склікала.

(Працяг будзе)

ЗАМАЛЁЎКІ З ЖЫЦЦЯ

АЖАНІЎСЯ

Косця — хлопец прыгожы. Дзяўчат было ў яго заўсёды шмат. Перабіраў і перабіраў. „— Глядзі, — гаварылі бацькі, — за перабірачку атрымаеш балячку!"

Нарэшце, ажаніўся. Яшчэ вяселле не скончылася, а жонка спакавала сваю шлюбную сукенку і паехала з сяброўкамі ў горад. Тры дні чакаў Косця жонку. Паехаў да свякроў.

— Дзе Нюрка?

— А мы не ведаем.

— Калі вы не ведаеце, то я павядомлю міліцыю. Я ж за яе цяпер адказны. Людзі будуць гаварыць, што я яе забіў, ці што?..

Нюрка прыехала ў пятніцу з бацькам.

— Давай мяса ды водку, — сказаў свёкар. — Зробім у мяне гасціну. Спрашу сваіх гасцей.

У суботу Косця рашыў, што не паедзе.

— Як яна на маёй гасціне да канца не была, то я не буду ў яе, — сказаў бацькам.

Вечарам прыехала таксоўка і дзядзька Нюркі прасіў, каб Косця прабачыў усё і ехаў з ім. Косця паехаў.

Пасля гасціны Нюрка вярнулася да мужа. Пажыла чатыры дні і кажа:

— Мне трэба разлічыцца ў працы...

Не было яе тыдзень.

Прыехала. Муж прыняў, як найляпей. Праз тры дні зноў сказала, што ўсяго не аддала, і яшчэ раз трэба ехаць.

Не было яе тры месяцы.

Косця напісаў позву на развод. Нюрка на справу не прыехала. Былі яе бацькі. Суддзя, даведаўшыся, што не ведаюць, дзе дачка, спытаў, дзе яна працуе. На гэтым усё скончылася. На другой справе Нюрка прысутнічала.

— Што вы можаце жонцы закінуць? — спытаў суддзя.

— Нічога. Я хацеў бы жыць, — сказаў Косця, — толькі каб яна не ўцякала!

Справа закончылася, і яны на паперы далей былі мужам і жонкай.

Год прайшоў, а Нюрка не вярталася. Аднойчы прыехаў Косця з працы, а бацька кажа:

— Табе запрашэнне на свята ад свёкра.

Угаварылі бацькі Косцю, каб той паехаў. Можа Нюрка зразумела і будзе жыць?

Вярнулася Нюрка ў капанне. Свёкры прыехалі памагаць.

Аднойчы, смажачы катлеты, яна гаворыць Косцю:

— Нешта я дрэнна сябе адчуваю! Мусіць, я цяжарная.

— На тое мы муж і жонка.

Паглядзеў Косця, што нешта ранавата пачынае расці жывот, і кажа:

— Ведаеш, Нюрка, але калі гэта не маё дзіця, я яго гадаваць не хачу.

Паехаў Косця да працы. Вярнуўся, а тут няма жонкі.

Цяпер так і жыве адзінока.

Аўрора

ВЕР-НЕ ВЕР

Дарагі Астроне, разгадай два сны: мой і бацькі.

Мне прыснілася, што быццам іду я па полі з маладым мужчынам. Поле выглядала так, быццам бы некалькі гадзін назад прайшоў дождж. Поле было роўнае, балоцістае і блішчэла ад макраты. Я трымаў у руцэ ровар. Потым я ішоў па шашы, потым ішоў з нейкім мужчынам на хутар. Стаяла там вясковая хатка і хлеўчык, збоку рос сад, з хаты выйшаў гаспадар, аб сцяну хаты быў абаперты ровар. Адтуль я пайшоў дадому.

А бацьку майму снілася так. Быццам каля калодзежа стаялі мой бацька, брат бацькі (памёр два гады таму назад) і швагер брата. Брат бацькі палез у калодзеж, а ў ім вада была замерзшая. Адразу лёд не праламаўся, але пасля лопнуў і бацькаў брат пайшоў на дно. Аднак жа праз хвіліну ён вылазіць з калодзежа, памагае яму швагер. Удалося яму вылезці, але паваліўся на зямлю, быў голы. Мой бацька хацеў яго выцерці кашуляй, але не выціраў, а брат яго ляжаў на зямлі, не гаварыў і не варушыўся.

Жадаю табе, Астронку, і рэдакцыі ўсяго найлепшага!

Пеця са Спічкоў

Пеця! Першы, твой сон нічога кепскага не абазначае. Наадварот, поле абазначае нейкі поспех у тваіх справах ці ў гаспадарцы. І хаця яно было крыху балоцістае, то ўсё ж было роўнае і бліскучае ад дажджу. Усё выйдзе ў цябе добра.

Аднак жа сон твайго бацькі кепскі. Абазначае ён для яго нейкую страту. Усё аб гэтым сведчыць: і тое, што дзядзька пайшоў на дно калодзежа, і тое, што быў голы, і тое, што ляжаў на зямлі і не варушыўся. У гэтым выпадку не важна, што дзядзька ўжо нябожчык.

Астрон

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. МАРФАЛОГІЯ.

7. Прыметнікі — працяг.

Скланенне прыметнікаў. Склонавыя канчаткі прыметнікаў залежаць ад характару асновы. Аснова можа канчацца на цвёрды зычны (*зялён-ы*), на зацвярдзелы (*рыж-ы*), на мяккі зычны (*сін-і*) і на заднеязычныя *г, к, х* (*дараг-і, рэдк-і, глух-і*).

Скланенне якасных (адносных) прыметнікаў.

Аснова	Склон	Адзіночны лік: мужчынскі род	Адзіночны лік: ніякі род	Адзіночны лік: жаночы род	Множны лік
на цвёрды і зацвярдзелы зычны	Н.	крыв-ы рыж-ы	крыв-ое рыж-ае	крыв-ая рыж-ая	крыв-ыя рыж-ыя
	Р.	крыв-ога рыж-ага		крыв-ой/-ое/ рыж-ай/-ае/	крыв-ых рыж-ых
	Д.	крыв-ому рыж-аму		крыв-ой рыж-ай	крыв-ым рыж-ым
	В.	крыв-ы/пень/ рыж-ы /волас/ крыв-ога /чалавека/ рыж-ага /мужчыну/	крыв-ое рыж-ае	крыв-ую рыж-ую	крыв-ыя /пні/ рыж-ыя /валасы/ крыв-ых/людзей/ рыж-ых/мужчын/
	Т.	крыв-ым рыж-ым		крыв-ой/-ою/ рыж-ай/-аю/	крыв-ымі рыж-ымі
	М.	крыв-ым рыж-ым		крыв-ой рыж-ай	крыв-ых рыж-ых
на мяккі зычны	Н.	сін-і	сін-яе	сін-яя	сін-ія
	Р.	сін-яга		сін-яй/-яе/	сін-іх
	Д.	сін-яму		сін-яй	сін-ім
	В.	сін-і	сін-яе	сін-юю	сін-ія
	Т.	сін-ім		сін-яй/-яю/	сін-імі
	М.	сін-ім		сін-яй	сін-іх
на заднеязычны /г,к,х/	Н.	дараг-і рэдк-і	дараг-ое рэдк-ае	дараг-ая рэдк-ая	дараг-ія рэдк-ія
	Р.	дараг-ога рэдк-ага		дараг-ой/-ое/ рэдк-ай/-ае/	дараг-іх рэдк-іх
	Д.	дараг-ому рэдк-аму		дараг-ой рэдк-ай	дараг-ім рэдк-ім
	В.	дараг-і рэдк-і або дараг-ога рэдк-ага	дараг-ое рэдк-ае	дараг-ую рэдк-ую	дараг-ія рэдк-ія або дараг-іх рэдк-іх
	Т.	дараг-ім рэдк-ім		дараг-ой/-ою/ рэдк-ай/-аю/	дараг-імі рэдк-імі
	М.	дараг-ім рэдк-ім		дараг-ой рэдк-ай	дараг-іх рэдк-іх

Адносныя прыметнікі маюць такія самыя склонавыя канчаткі, як і якасныя прыметнікі.

Варта звярнуць увагу на вінавальны склон прыметнікаў мужчынскага роду і множнага ліку. Залежыць ён ад назоўніка, да якога прыметнік дапасуецца ў родзе, ліку і склоне, а менавіта ад катэгорыі адушаўлёнасці — неадушаўлёнасці назоўніка. Калі прыметнік дапасуецца да неадушаўлёнага назоўніка, вінавальны склон раўняецца назоўнаму склону, а калі да адушаўлёнага — вінавальны склон раўняецца роднаму.

Прыметнікам жаночага роду ў родным і творным склонах апрача аднаскладовых канчаткаў характэрныя і двухскладовыя канчаткі, якія выступаюць як сінанімічныя да аднаскладовых. У апошні час назіраецца аднак радчэйшае выкарыстанне двухскладовага канчатка роднага склону *-ое (-ае)*, чым аднаскладовага *-ой (-ай)*.

Прыметнікі маюць сталы нерухомы націск, які застаецца пры скланенні слова на тым самым складзе. Можа ён падаць на аснову прыметніка або на канчатак. Калі націск падае на канчатак, то захоўваецца этымалагічнае *о* (*дараг-ое*), а калі на аснову, то ў канчатку адлюстроўваецца аканне (*рэдк-ае*).

Скланенне прыналежных прыметнікаў адрозніваецца ад скланення якасных і адносных у формах назоўнага і вінавальнага склонаў: прыналежным прыметнікам характэрна кароткая форма.

Склон	Адзіночны лік: м.р.	Адзіночны лік: н.р.	Адзіночны лік: ж.р.	Множны лік
Н.	дзедаў- /дом/ матчын	дзедав-а /поле/ матчын-а	дзедав-а/шапка/ матчын-а	дзедав-ы /лугі/ матчын-ы
Р.	дзедав-ага матчын-ага		дзедав-ай матчын-ай	дзедав-ых матчын-ых
Д.	дзедав-аму матчын-аму		дзедав-ай матчын-ай	дзедав-ым матчын-ым
В.	дзедаў- /дом/ матчын- дзедав-ага /брата/ матчын-ага	дзедав-а /поле/ матчын-а	дзедав-у матчын-у	дзедав-ы /лугі/ матчын-ы дзедав-ых/братоў/ матчын-ых
Т.	дзедав-ым матчын-ым		дзедав-ай матчын-ай	дзедав-ымі матчын-ымі
М.	дзедав-ым матчын-ым		дзедав-ай матчын-ай	дзедав-ых матчын-ых

У назоўным склоне прыметнікі мужчынскага роду маюць нулявы канчатак, ніякага — *-о (-а)*: *даччыно* (*паліто*), *матчына* (*поле*), жаночага — *-а*, множнага ліку — канчатак *-ы*.

Канчатак вінавальнага склону прыметнікаў мужчынскага роду і множнага ліку залежыць ад катэгорыі адушаўлёнасці — неадушаўлёнасці назоўніка.

Прыметнікавае скланенне характэрнае і іншым часцінам мовы: парадкавым лічэбнікам: *першы, пяцідзесяты, соты*... і некаторым займеннікам, напр.: *наш, ваш, гэты, такі, кожны, іншы, усякі, самы*...

„Ніва"
29.IV.1990 г.

Дарагое Сэрцайка! Здарылася гэта ў навагоднюю ноч. Мы хацелі пайсці з жонкай кудысьці пагуляць — на нейкі баль ці ў нейкі рэстаран, але высветлілася, што ўсюды цэны былі не на нашую кішэнь. Што рабіць? І тады мы вырашылі арганізаваць у нашай хаце „прыватку". Госці пачалі збірацца ўжо а шостай гадзіне вечара. Кватэра была свабодная, бо дзяцей мы адправілі на вёску да бацькоў. Кожны стараўся прынесці з сабою нешта смачнае з яды, ды і жонка мая нарыхтавала ўсяго. Але ж гарэлкі нанеслі столькі, што я нават не спадзяваўся. І так а восьмай вечара мы ўсе ўладкаваліся за стол, а было нас усіх шэсць пар — крыху сваякоў і крыху знаёмых. У адным пакоі пілі і елі, а ў другім танцавалі. Было наогул вельмі весела і прыемна. Але я тую ноч запамятаў па іншай прычыне.

Было ўжо далёка за поўнач, калі госці, якія мелі ўдосталь гарэлкі, пачалі памаленьку адпадаць з кампаніі. Вядома, ніхто дахаты не хацеў вяртацца ў сярэдзіне ночы, ды, зрэшты, і не было такой патрэбы. Чаго ісці праз горад уначы, не маючы сілы ў нагах?! Нехта заснуў на ляжанцы ў кухні, пару асоб спала ў пакоі, дзе мы гулялі. Урэшце пападалі ўсе і засталіся толькі мы з маёй швагеркай. Толькі нас не ўзяла гарэлка і толькі нам давялося правесці рэшту ночы па-цвярозаму. У пакоі, дзе стаяў стол, стаяла таксама канапа, на якую над раніцай перайшлі мы з ёй з-за стала. І высветлілася, што тут было намнога прыемней, чым было за сталом. Да самай раніцы кахаліся мы, як юнак з дзяўчынай, і ніколі не думаў я, што ўсё гэта так скончыцца. Мы нават і не спалі, а дзесь каля гадзіны дзевятай я пачаў памаленьку будзіць сваіх гасцей. Ніхто не пытаўся, хто, дзе і з кім спаў, бо кожны хадзіў як ачмурэлы і думаў толькі аб тым, каб напіцца газіраванай вады.

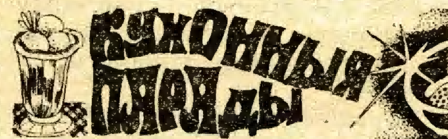
Аднак жа ад таго часу мая душа не знае спакою. Увесь час думаю пра сваю швагерку, званю ёй, дагаворваюся з ёю на сустрэчы. Нават і не думалася мне, што ў сорак гадоў чалавек можа закахацца другі раз у жыцці. Мушу табе, Сэрцайка, прызнацца, што я ніколі не здрадзіў жонцы дагэтуль. І цяпер вось не ведаю, што будзе: у яе ж муж і дзеці (муж гэта брат маёй жонкі), і ў мяне таксама сям'я. Не хацелася б, каб наступіў у сям'і разлад, але здаю сабе справу, што з гэтага можа вынікнуць рознае. Барані Божа, калі даведаецца мая жонка, або муж маёй каханай! Тады ўсё скончана. А мы ж дагэтуль жылі з жонкай, як галубкі. І цяпер мне думаецца: навошта мне было ўсё гэта, навошта было рабіць тую „прыватку" ў хаце?! Жыў бы я сабе спакойна, без лішніх эмоцый і сям'я была б у парадку. А што ты на гэта, Сэрцайка?

Антон

Антон! Сэрцайка заўсёды было далёка ад нейкіх установак, канонаў. Кожны чалавек павінен жыць так, як яму добра. Зрэшты, ты ж і так пытаешся ў мяне пасля факту, які ўжо меў месца, дык што я табе магу параіць?.. Можна яшчэ адвярнуць ход спраў, але ці дасі рады? Чалавек часамі ў пагоні за эмоцыямі забываецца пра ўсё на свеце, але можа табе гэтага якраз не хапала...

Калі будзеш у стане патрактаваць гэтую справу лёгка, як прыемны сон у навагоднюю ноч, можа ўсё яшчэ будзе ў парадку... Аднак жа, на жаль, разбітых сямей з кожным днём прыбывае. І застаюцца дзеці-сіроты. Задумайся, што ў жыцці больш вартае!

Сэрцайка

ТУШАНЫЯ КАТЛЕТЫ З БАРАНІНЫ

На чатыры катлеты з костачкай (каля паўкілаграма) трэба ўзяць 1 лыжку шмальцу, 5 дэкаў капчонага бачку, 3 цыбуліны, 3 зубкі часнаку, паўшклянкі белага сухога віна, 1 лыжку таматнай пасты, 5—6 сушаных сліў, соль, перац.

Мяса ачысціць, памыць, падзяліць на порцыі, крыху збіць, падсмажыць на шмальцы. Бачок ачысціць, нарэзаць скрылёчкамі ці слупкамі, падсмажыць, дадаючы пасечаны часнок. Цыбулю абабраць, спаласнуць, нарэзаць пер'ямі. Катлеты злажыць у каструльку, пасыпаць іх перцам, дадаць бачок з часнаком і цыбуляй, даліць віна. Тушыць пад пакрыўкай на невялікім агні. Памыць слівы, выняць з іх костачкі, нарэзаць і дадаць да мяса. Дадаць таксама памідорную пасту, разведзеную некалькімі лыжкамі вады. Тушыць. Падаваць з печанай бульбай, зялёным гарошкам і салатай.

ТУШАНАЯ БАРАНІНА

На 80 дэкаў бараніны з костачкай трэба ўзяць паўкілаграма гародніны (морквы, пятрушкі, цыбулі), 6—8 зубкоў часнаку, гвяздзіку, майранак, шклянку памідорнага перацёру, соль, цукар, перац, пасечаную зялёную пятрушку.

Бараніну з костачкай ачысціць, памыць, пасячы на восем кавалкаў. Укінуць у пасолены кіпецень (3 шклянкі), варыць пад пакрыўкай на малым агні. Гародніну памыць, ачысціць, спаласнуць і дадаць праз гадзіну да бараніны. Калі мяса пачне мякчэць, дадаць 5 зубкоў ababранага і нарэзанага часнаку ды гваздзіку. Калі ўжо будзе мяккае, выняць яго, а звараную гародніну працерці праз сіта. Гароднінны перацёр спалучыць з памідорным. Рэшту часнаку ababраць, пасячы, расцерці з соллю і дадаць у соус разам з майранкам. Соус запраўіць па смаку соллю, цукрам і перцам. Звараную бараніну палажыць у соус, падагрэць, выкласці на падагрэтую талерку, пасыпаць пасечанай пятрушкай. Падаваць з вараным рысам ці макаронам і салатай.

Гаспадыня

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Ю. Сулейман

ВЯСНА

У полымі кветак
Цябе я пазнаў,
Мне шчокі аблашчыў
Твой ветрык,
Вясна.

Святочна і лёгка
Аблокі плывуць.
І ярка, як неба,
Пралескі цвітуць.

Пайшла ля дарогі
Травіца у рух.
Задумаўся,
Слухае цішу пастух.

І птушкі спрабую...
Свае галасы.
Ах, колькі навока...
Вясёлай красы.

Вясна! Я прасіў цябе:
Зноўку прыйдзі.
Я кветкі і дрэвы
З табой пасадзіў.

А потым у садзе
Ствалы пабяліў.
І птушкі шпакоўню маю
Абжылі.

Вітаю цябе,
Дарагая вясна.
У полымі кветак
Цябе я пазнаў.

Пераклаў
Сяргей Панізнік

ЦВІЦІ, НАШ САД!

Сягоння дзень такі вясёлы:
Упершыню наш сад зацвіў!
І ўюцца ўжо, і звоняць пчолы
Ля белых яблынь, вішань, сліў.

Хоць мала дрэўцы выйшлі ўгору
І станам тонкія яшчэ,
Ад іх прывабнага ўбору
Не адарваць ніяк вачэй.

Ніл Гілевіч

Фота Я. Чэрнякевіч

Васіль Хомчанка

ЛАВАЧКА

Саша з Толікам зрабілі лавачку. Добрую, са спінкай. Паставілі яе ў халадку пад ліпай, паселі і сядзяць.

Вось так сядзяць яны дзесяць хвілін, дваццаць.

З дому выйшаў сусед дзед Андрэй. Убачыў лавачку, здзівіўся: яшчэ раніцай нічога не было, а цяпер лавачка стаіць.

Хлопчыкі пасунуліся.

— Калі ласка, сядайце, — сказалі дзеду Андрэю. — Гэтую лавачку мы зрабілі.

Цяпер сядзяць утрох. Дзед хваліць лавачку і хлопчыкаў. Добра, кажа, ў цяньку пасядзець.

З трэцяга пад'езда выйшаў яшчэ адзін дзед.

— Хадзі, Іван, сюды, — паклікаў дзед Андрэй.

Падыйшоў дзед Іван і спытаў:

— Гэта ты, Андрэй, зрабіў лавачку?

— Не, мы зрабілі, — пахваліўся Саша. — Наша з Толікам лавачка.

Саша ўстаў і даў месца дзеду Івану. Потым Толік саступіў месца бабулі, якая падышла да іх.

Хлопчыкі стаяць, а два дзяды і бабуля сядзяць на іхняй лавачцы.

— Няхай пасядзяць, — сказаў Толік Сашу. — Паспеем насядзецца.

Яны пагутарылі ў двары, пабегалі па вуліцы, вярнуліся, а на лавачцы сядзяць тры бабулі. Схадзілі ў кіно, паабедалі, выйшлі на двор — зноў лаўка занятая. Нейкі дзядзька і цётка з дзіцём селі. Так у той дзень хлопчыкі і не дачакаліся, калі можна будзе пасядзець на сва-

(Працяг на стар. 10)

АДДАЙ ТОЕ, ШТО ДОМА НЕ ПАКІНУЎ

БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНАЯ КАЗКА

(Пачатак у папярэднім нумары)

Пайшоў Янка ў той бок, куды качкі паляцелі, і неўзабаве падышоў да маёнтка. Пастукаў у вароты.

— Чаго табе трэба? — пытаюцца слугі.

— Гаспадара хачу бачыць.

Выйшаў гаспадар — тоўсты пан у дарагім заморскім адзенні:

— Што скажаш?

— Ды вось, — кажа Янка, — шукаю свайго гаспадара.

— Якога?

— Таго, каму мяне бацька запрадаў, калі я яшчэ толькі на свет нарадзіўся.

— Дык гэта я твой гаспадар.

— Выбачай, панок, — кажа Янка, — а ці маеш ты распіску майго бацькі?

— Маю, а як жа.

— То вярні яе, пане, мне, бо мой бацька ўсё нудзіцца і плача, што так нядобра выйшла. Я занясу яму, і ён супакоіцца.

— Бач, які порсткі! — смяецца пан. — Спярша ты ў мяне прыгон адслужы, тады і вярну. А не захочаш служыць — скуру здзяру.

— То давай работу, — кажа Янка, — буду служыць. Рабіць мне не прывыкаць.

Пан дастаў з кішэні напарстак, падаў Янку:

— Гэтым напарсткам вычарпай да раніцы маё возера за маёнткам, рыбу выберы, а дно жоўтым пяском пасып. Работа няцяжкая.

Пайшоў Янка да возера, пачаў напарсткам ваду вычэрпваць. Чэрпаў, чэрпаў да вечара, змарыўся, а знаку ніякага. Заплакаў ён ад жалю і пайшоў шукаць Касю, каб параіцца, што рабіць.

Прыйшоў на двор, пахадзіў — нікога не відаць. Зайшоў так аж на самы канец двара. Бачыць — стаіць адзінокая будыніна: хатка — не хатка, хляўчук — не хляўчук.... Падышоў ён да хаткі, аж чуе, кліча яго праз акенца знаёмы голас:

— Гэй, Янка! Ты, бачу, пра мяне зусім забыўся.

Глянуў ён у акенца, а там Кася стаіць!

Увайшоў Янка ў хатку, прывітаўся і расказаў, якую нялюдскую яму работу даў яе бацька.

Дзяўчына кажа:

— Нічога, раніца за вечар мудранейшая. Кладзіся спаць, а я што-небудзь прыдумаю.

Паслухаў Янка дзяўчыну і лёг спаць.

У поўнач выйшла Кася на ганак, махнула чароўным пруткам, і адразу з'явіліся да яе трыццаць хлапцоў-малайцоў — адзін у адзін.

— Што загадаеш, паненка?

— Вычарпайце да раніцы возера, рыбу выберце, а дно жоўтым пяском пасыпце!

— Слухаем! — адказалі хлапцы-малайцы і памчаліся рабіць сваю работу.

Назаўтра пабудзіла дзяўчына Янку.

— Ідзі, — кажа, — далажы бацьку, што ўсё зроблена. Толькі не прызнавайся, што я табе дапамагала: скажы, сам усё зрабіў.

Пайшоў Янка, далажыў пану. Той паглядзеў — праўда, што ўсё зроблена, як ён загадаў! І работа чыстая — ніякай хібы не знойдзеш.

— Маладзец! — пахваліў пан. — Работнік ты, як бачу, нядрэнны. Калі так будзеш старацца, дык я табе і распіску аддам, і дачку замуж выдам. У мяне іх дванаццаць, выбярэш сабе любую, якая спадабаецца. Толькі вось бяда: няма ў мяне асобнага палаца для цябе з маладою жонкаю. Але ты, бачу, хлопец працавіты. Дык вось табе работа: збудуй за ноч такі палац, каб было ў ім гэтулькі пакояў, колькі дзён у годзе, каб столь ззяла, як неба, а на ёй свяцілі сонца, месяц і зоры, каб вакол палаца працякала рака, а на ёй ляжаў мост — залатая масніцына, сярэбраная масніцына, каб над мостам вісела вясёлка і ўпіралася канцамі ў ваду. Адным словам, каб не брыдка было самому паглядзець і людзям паказаць. Збудуеш такі палац — аддам табе распіску і дачку ў прыдачу, не збудуеш — скуру зніму з жывога. А цяпер ідзі сабе.

Апусціў Янка галаву. „Вось каб ты лопнуў, нячыстая сіла! — падумаў ён сам сабе. — Што далей, то цяжэйшыя задачы дае.

(Працяг на стар. 10)

П'еса „Дзяўчынка Біз" у пастаноўцы школьнага тэатра з Ласінкі. Фота Яніны Чэрнякевіч.

АДДАЙ ТОЕ, ШТО ДОМА НЕ ПАКІНУЎ

(Працяг са стар. 9)

Дзе ж мне зрабіць такі палац? Відаць, трэба зноў да Касі ісці — можа, яна дапаможа?"

Прыйшоў ён да дзяўчыны і расказаў ёй, якую новую работу даў яму пан-вядзьмар.

— Работа гэтая і праўда цяжэйшая за першую, — кажа Кася, — але што-небудзь прыдумаем. Ідзі ты пакуль што пахадзі па двары, быццам месца для палаца выбіраеш, а як сцямнее — назад сюды варочайся.

Так ён і зрабіў. Пахадзіў па двары, а як сцямнела, вярнуўся ў хатку. Павячэраў і пытаецца ў Касі:

—Чаму гэта ўсе твае сёстры жывуць з маткаю ў палацы, а ты ў гэтай хатцы наводшыбе?

— Таму, што ў мяне не маці, а мачыха.

— А ведаеш, Кася, — сказаў Янка, — бацька твой дакляраваў аддаць мне за жонку сваю дачку, калі пабудую палац...

Дык я папрашу, каб ён аддаў мне цябе.

Спахмурнела Кася, галавою паківала:

— Не ведаеш ты, любы, майго бацькі! Ён так не аддасць мяне, а паставіць усіх нас у рад і загадае табе выбіраць, а ты мяне не пазнаеш...

— Пазнаю! — кажа Янка. — Як гэта, каб я цябе не пазнаў?

— Наўрад! — уздыхнула Кася. — Усе мы сёстры, як адна — волас у волас, голас у голас. Але калі вельмі хочаш выбраць мяне, дык запомні прыкмету: у маіх валасах будзе белая кветачка. А калі другі раз загадае бацька выбіраць, дык над маёю галавою будзе муха лятаць, а трэці — будзе завязана зялёная ніточка на правым мезеным пальцы. Запомніш?

— Дзіва што! Я хачу толькі цябе выбраць і нікога другога.

— А цяпер, — кажа дзяўчына, — кладзіся спаць, бо ўжо ноч на дварэ. (Працяг будзе)

(Працяг са стар. 9)

ЛАВАЧКА

ёй лавачцы. І на другі, і на трэці дзень тое ж самае — сядзяць людзі на ёй, а ўбачаць Сашу і Толіка — хваляць:

— Малайцы, хлопцы. Такую добрую лавачку зрабілі.

Кожнаму хочацца пасядзець на лавачцы, а яна невялікая, толькі на тры чалавекі.

І парашылі Саша з Толікам зрабіць яшчэ адну лавачку, вялікую, каб усім хапіла месца. Узялі пілку, сякеру, цвікі, прынеслі дошкі.

— Тук! Тук! — стукае іх малаток.

— Памагайце, малыя, — запрашаюць хлопчыкі сяброў, — мы робім другую лавачку. Большую. І для старых, і для вас, малых.

ГУЗІК

Прыйшла Надзя са школы і сказала:

— Бабуля, у мяне гузік адарваўся. Прышый.

— Нясі, унучачка, іголку з ніткай.

Прынесла Надзя іголку і ніткі, падала бабулі.

— Вочы мае дрэнна бачаць, — сказала бабуля. — Зацягні нітку ў іголку.

Надзя зацягнула.

— А цяпер вазьмі гузік, прыкладзі яго да паліто, вось сюды. Укалі іголку ў дзірачку. Так, правільна. Цяпер у другую.

Надзя рабіла так, як гаварыла бабуля, і не заўважыла, як прышыла гузік. Потым ужо сама агледзела ўсе гузікі на сваім паліто і сукенках. Дзе слаба трымаліся, падмацавала.

— Можа, і табе, бабуля, трэба дзе гузік прышыць?

Знайшоўся такі гузік на ватоўцы — матляўся на адной ніткі. Надзя адарвала яго зусім і прышыла нанава.

— Дзякуй табе, бабуля, — з усмешкай сказала Надзя.

— За што дзякуй? Ты ж сама ўсё зрабіла.

— А за навуку.

ХЛЕБ

— Дзед, — пытае ўнук, — куды ехаць збіраешся?

— Поле араць.

— А навошта яго араць?

— Пасею на ім жыта. Калі вырасце, сажну, змалачу, хлеба напяку. А ад хлеба сіла будзе.

— А для чаго табе, старому, сіла?

— Каб за плугам хадзіць, поле араць, жыта сеяць, малаціць, хлеба свайго мець багата.

— Няўжо ты, дзед, адзін увесь хлеб з'ясі?

— Ты, унучак, паможаш.

— Ну тады і мяне бяры з сабой у поле. Памагаць табе буду.

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, вул. Карбышэва, 3, кв. 20. Каспаровіч Олі (5 клас).

* * *

БССР, 220113, г. Мінск, вул. Якуба Коласа, 48, кв. 23. Шчарбацюку Алёшу (5 клас).

* * *

БССР, 220115, г. Мінск-115, зав. Каржанеўскага, 10, кв. 227. Наташы Зюзянюк (6 клас).

* * *

БССР, 220115, г. Мінск-115, зав. Каржанеўскага, 10, кв. 221. Тані Малькевіч (6 клас).

* * *

БССР, 220089, г. Мінск-89, вул. Грушкоўская, 131, кв. 25. Святлане Лебедзевай (7 клас).

* * *

БССР, 220051, г. Мінск-51, вул. Дзекабрыстаў, 18, кв. 6. Вераніцы Барсук (7 клас).

* * *

БССР, 220051, г. Мінск-51, вул. Дзекабрыстаў, 18, кв. 5. Людзе Бадычык (7 клас).

Пішуць школьнікі

З ГІСТОРЫІ ПАЖАРНАЙ АХОВЫ Ў ДАШАХ

Расказ дзядзькі Цімоха

У 1926 годзе ў Дашах арганізавалася, як тады пісалі ў газетах, агнёвая стража.

Арганізавана было паляванне на дзікую звярыну. За продаж яе людзі ў вёсцы купілі ручную помпу, бочкавоз, два гумовыя шлангі з генератарамі. Пабудавалі драўляную рамізу, накрылі яе саломай.

Першым камендантам пажарнікаў быў Андрэй Радчук. Наш дзядзька Цімох уступіў у стражу пятнаццацігадовым хлопцам. Ад таго часу па сённяшні дзень ён з'яўляецца актыўным пажарнікам.

Дзядзька Цімох успамінае, што на пажар ездзілі спачатку жалезнякамі, пазней ужо трактарам, а цяпер — пажарнай машынай. Аб пажары паведамлялі, б'ючы нечым у жалезнае кола. Пажары здараліся вельмі часта. Вёскі былі драўляныя, пад саламянымі стрэхамі. А здаралася, што сусед па злосці падпальваў суседа.

У 1973 годзе жыхары вёскі пабудавалі новую рамізу. Ёсць у ёй месца на пажарную машыну. За яе адказвае цяпер Аляксандр Евюк. Сігнал пажарнай сірэны чуваць цяпер на некалькі кіламетраў. Пажарнікі, калі пачуюць гук сірэны, кідаюць усё і бягуць у рамізу. Няма пры гэтым ніякай панікі, без слоў разумеюць адзін другога. Некалькі хвілін — і пажарная машына з пажарнікамі імчыць на ратунак.

Найбольш актыўнымі пажарнікамі ў Дашах (некаторыя ўжо не жывуць), з'яўляюцца Аляксандр Внучко, Уладзімір Марозаў, Уладзімір Дуда, Аляксей Марковіч, Аляксандр Евюк, камендант Васіль Маркевіч і іншыя.

Дзядзьку Цімоху ўжо 60 гадоў, здароўе ў яго слабое. За сваю працу ў пажарнай стражы ён атрымаў шмат дзяржаўных і прафесіянальных адзначэнняў.

Сёння пажарная раміза — гэта культурны цэнтр у вёсцы. Тут адбываюцца вясковыя сходы і розныя ўрачыстасці.

Запісалі вучні 7 класа школы ў Дашах.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Замалюй палі азначаныя кропкамі шэрым колерам, крыжыкамі — жоўтым, крэскамі — фіялетавым, трохвугольнічкамі — зялёным, а кружочкамі — блакітным. Прыгожа?

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка"

TV TELEWIZJA WARSZAWA

PIĄTEK 27.IV.1990 r.

PROGRAM I

7.45 Express gospodarczy
8.35 Domator — Nasza poczta, Okulary — nie zawsze różowe
8.50 „Domowe przedszkole"
9.15 Wiadomości poranne
9.25 „Nowinki zza płotu" (6) — serial NRD
10.25 Szkoła dla rodziców
11.10 Drogi do niepodległej — Nie tylko szablą i piórem
12.00 Spotkania z literaturą, kl. II lic. A. Fredro — „Śluby panieńskie"
12.50 Spotkania z literaturą, kl. III lic. Witkacy — „Szewcy"
13.30 TTR — s. II Matematyka — Funkcja tangens i cotangens
14.00 TTR — s. II Spotkania z literaturą — Liryki J. Słowackiego
15.00 W szkole i w domu
15.20 NURT
15.50 Program dnia oraz Telegazeta
15.55 Intersygnał
16.25 Dla młodych widzów: „Rambit"
16.50 Dla dzieci: „Okienko Pankracego"
17.15 Teleexpress
17.30 „Raport"
18.00 Program lokalny
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 „Teraz" — tygodnik gospodarczy
19.30 Wiadomości
20.05 „Ulica szaleństw" — musical USA
21.45 Sport
21.55 Telewizyjny Informator Wydawniczy
22.05 „Weekend w Jedynce"
22.15 Wiadomości wieczorne
22.30 „Rzeczpospolita samorządna" — Sejmik

PROGRAM II

16.55 Korepetycje dla maturzystów: Język angielski (33)
17.25 Program dnia
17.30 Wzrockowa lista przebojów Marka Niedźwieckiego
18.00 „Dobra nadzieja" (5) — serial franc.
19.00 Express gospodarczy
19.20 Antena „2"
19.30 Publicystyka kulturalna
20.00 „Piątek" — magazyn z Krakowa
21.30 Panorama dnia
21.45 „Historia prawie miłosna" — franc. film fab.
23.20 Komentarz dnia

SOBOTA 28.IV.1990 r.

PROGRAM I

6.45 TTR — s. IV Nasze spotkania — Egzamin z przygotowania zawodowego
7.15 TTR — s. IV Historia — Spór o model gospodarczy Polski powojennej
7.45 Program dnia
7.50 Tydzień na działce
8.20 „Na zdrowie" — program rekreacyjny
8.40 „Ziarno" — program Redakcji Katolickiej dla dzieci i rodziców
9.00 „Drops" — magazyn dla dzieci i młodzieży oraz film z serii „Heidi"
10.30 Wiadomości poranne
10.40 „Azjatycka mozaika" (13) — franc. serial dok.
11.05 „Militaria, obronność, nowoczesność" — magazyn public.
11.30 „Poza rok 2000" — austral. serial dok.
12.00 Telewizyjny koncert życzeń
12.30 „Żyć" — magazyn ekologiczny
12.55 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Pustelnia Verneńska"
13.40 Szkoła mistrzów: Tomasz Zygadło
13.55 Rewizja nadzwyczajna: Jan St. Jankowski — delegat rządu
14.25 „Nad Niemnem, Piną i Prypecią" — „Zaosie"
14.50 Film fabularny
16.20 „Skarbiec"
17.15 Teleexpress
17.30 „Butik"
18.00 Program lokalny
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Z kamerą wśród zwierząt
19.30 Wiadomości
20.05 „Krew i orchidee" — film USA (cz. 2)
21.35 Telewizyjny przegląd sportowy (M.Ś. w hokeju na lodzie)
22.55 „Haich Life" — program rozrywkowy
23.40 Telegazeta
23.50 Kino Sensacji: „Pocałunek kobiety pająka" — film USA

PROGRAM II

13.00 Czas akademicki — Katolicki Nurt Stowarzyszeń Akademickich
13.30 „Bariery" — program dla niepełnosprawnych
13.55 Powitanie
14.00 „Przeszłość — przyszłości" — film dok.
14.35 „Te wspaniałe psy" — cz. 2 — film dok. USA
15.00 „Spektrum"
15.15 „Meandry architektury" — Tarasy i balkony cz. 2
15.35 „Zagłada" — film dok.
16.00 „Cisza i dźwięk"
16.30 Dziewczyna miesiąca
17.30 „Bruce Forsyth special" — program rozryw.
18.30 Odeon na antenie „Dwójki"
19.15 Antena „Dwójki"
19.30 Publicystyka kulturalna
20.00 Przed konkursem Chopinowskim — Gwiazdy i szkoły
21.00 „Dwa + 2"
21.30 Panorama dnia
21.45 „Mussolini — historia nieznana" (2) — serial USA
22.45 Studio Foksal 89
23.45 Komentarz dnia

NIEDZIELA 29.IV.1990 r.

PROGRAM I

7.00 Witamy o siódmej
7.30 Notowania
7.55 „Po gospodarsku" — magazyn spraw wiejskich
8.10 „Od niedzieli do niedzieli"
8.55 Program dnia
9.00 „Teleranek" oraz film z serii „Emil z Lönnebergi" (10)
10.30 Wiadomości poranne
10.35 „Tajemnice rosyjskiej przyrody" (8) — serial dok. prod. kanad.-radz.
11.00 „Szalom" — „Agonia i nadzieja" — film dok.
11.40 „Morze" — magazyn
12.00 Poranek symfoniczny WOSPR i TV w Katowicach
13.00 Teatr dla dzieci: „Wiosna, wiosna się zaczęła"
13.55 Telewizyjny koncert życzeń
14.40 Magazyn „Morze"
15.15 Agromarket
15.50 „Angielska limuzyna" (1) — serial franc.
16.50 Antena
17.15 Teleexpress
17.30 Sportowa niedziela
18.10 „Wspomnij mnie" — film dok. o Marianie Hemarze
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Północ — Południe" — serial USA (11)
21.40 „7 dni — świat"
22.10 Sportowa niedziela (MŚ w hokeju na lodzie)
23.30 Telegazeta

PROGRAM II

8.55 Przegląd tygodnia (dla niesłyszących)
9.30 Film dla niesłyszących: „Północ — Południe" (11)
11.05 „Jutro poniedziałek"
11.30 Lokalny koncert życzeń
11.55 Powitanie
12.00 Polska Kronika Filmowa
12.10 „Możesz prawodawca" (3) — serial USA
12.55 100 pytań do...
13.55 Kino familijne: „Autostrada do nieba" (9) — serial USA
14.45 Z batutą i z humorem — Maciej Niesiołowski
15.00 A to Polska właśnie
15.30 „Podróże w czasie i przestrzeni": „Clive James w Japonii" (1) — film austral.
16.20 „Polacy"
17.00 Studio Sport
17.30 Bliżej świata — przegląd telewizji satelitarnych
19.00 Wydarzenie tygodnia
19.30 Galeria
20.00 Studio Sport — Piłka w grze
21.00 Kobiety XX-lecia
21.30 Panorama dnia
21.45 „Możesz prawodawca" (3) — serial USA
22.30 Jeremi Przybora, czyli dziecko szczęścia — Wiosna
22.55 Komentarz dnia
23.00 „Akademia wiersza"

PONIEDZIAŁEK 30.IV.1990 r.

PROGRAM I

13.30 TTR — s. II Fizyka — Siły w polu elektrycznym
14.00 TTR — s. II Biologia — Mięczaki
16.20 Program dnia oraz Telegazeta
16.25 „Luz" — program nastolatków
17.15 Teleexpress
17.30 „Gorące linie"
17.55 Telegazeta
18.00 Program lokalny
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 W Sejmie i Senacie
19.30 Wiadomości
20.05 Teatr Telewizji na świecie: Ladislav Fuks „Fajerwerk w Asperń"
21.35 „Kontrapunkt" — przegląd wydarzeń krajowych
22.05 Sport (MŚ w hokeju na lodzie)
23.25 Wiadomości wieczorne
23.45 Język francuski (23)

PROGRAM II

16.55 Język angielski (28)
17.25 Program dnia
17.30 „Ojczyzna — polszczyzna": Pani Marszałek, pani senator
17.45 Czarno na białym — przegląd PKF
18.30 „Za chwilę dalszy ciąg programu" — pr. rozr.
19.30 Życie muzyczne
20.00 Auto-Moto Fan Klub
20.30 Studio tajemnic
21.30 Panorama dnia
21.45 „Hasło „Mewa" — film fab. RFN
23.10 Komentarz dnia

WTOREK 1.V.1990 r.

PROGRAM I

8.55 Program dnia
9.00 Dla młodych widzów: „Pawie pióro" — film CSRS
10.35 VII Światowy Festiwal Muzyki Dziecięcej — Tokio '89 — Koncert galowy
11.05 „Miniatury przyrodnicze" — film dok
11.30 „Sztuka '89" — szanty i piosenki żeglarskie
12.00 „Polonia peruwiańska" — film dok.
12.15 „Cyrk przyjechał — świat cyrku" — program rozrywkowy
13.15 Teatr Młodego Widza: „Jej i sobie"
14.05 „Jak to się robi na Cyprze" — rep.
14.45 Dyskotekowy krąg
15.30 „Jan Kiliński" (1) — dokument fabularyzowany
16.30 Zdzisława Donat — arie i pieśni
17.05 Teleexpress
17.20 „Karmazynowy pirat" — film fab. USA
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Matka Lucia" (2) — włoski film fab.
21.30 Sport (żużel)
22.15 „45-89" (cz. 1) — film dok.
23.10 Telegazeta

PROGRAM II

14.55 Program dnia
15.00 Publicystyka kulturalna
16.00 Up With People w Sali Kongresowej — fragmenty koncertu
16.50 „Ich ręce, ich twarze" — film dok.
17.20 „Dookoła świata": „W Pakistanie od wschodu do zachodu słońca"
17.50 Biografie: „Andy Warhol" — ang. film dok.
19.10 Modlitwa wieczorna z Sanktuarium Matki Boskiej Pocieszenia w Nowym Sączu
19.30 Studio Sport
20.00 Przeboje Bogusława Kaczyńskiego
21.00 Wywiady Ireny Dziedzic — Józef Kuśmierek
21.30 Panorama dnia
21.45 „Crimen" — polski film fab. (1)
22.45 Komentarz dnia

ŚRODA 2.V.1990 r.

PROGRAM I

8.15 Express gospodarczy
8.35 Domator — Nasza poczta, Kuchnia domowa
8.50 „Domowe przedszkole"
9.15 Wiadomości poranne
9.25 Film fabularny
10.35 Domator — Przyjemne z pożytecznym
12.00 Spotkania z literaturą, kl. II lic. Liryka epoki Pozytywizmu
12.50 Fizyka — Fale elektromagnetyczne
13.30 TTR — s. II Chemia — Tworzywa sztuczne
14.00 TTR — s. II Produkcja zwierzęca — Pomieszczenia dla bydła
15.00 Poznaj swój kraj — U Kaszubów
15.30 NURT — Aktualne problemy oświatowe
16.20 Program dnia oraz Telegazeta
16.25 Dla młodych widzów: „Latający Holender"
16.50 Dla dzieci: „Cojak" — teleturniej
17.15 Teleexpress
17.30 „Gry wojenne"
17.55 Telegazeta
18.00 Program lokalny
18.45 Rolnicze rozmaitości
19.00 Dobranoc
19.10 „Rzeczpospolita samorządna"
19.30 Wiadomości
20.05 „Wizja lokalna 1901" — polski film fab.
21.35 Sport (MŚ w hokeju na lodzie)
22.55 Wiadomości wieczorne
23.15 Język angielski (28)

PROGRAM II

16.25 Korepetycje dla maturzystów: Język ang. (34)
16.55 Język francuski (23)
17.25 Program dnia
17.30 „Zbliżenia, czyli to i owo o filmie"
18.00 „Marc i Sophie" (10) — serial franc.
18.30 Magazyn „102"
19.00 Express gospodarczy
19.30 Brytyjczyk Ian Davies — mistrz hiszpańskiej gitary
20.00 Psychostudio
20.20 O czym się mówi
20.40 Przegląd muzyczny
21.00 Ze wszystkich stron
21.30 Panorama dnia
21.45 „W labiryncie" — serial TP
22.15 „Telewizja nocą"
23.00 Komentarz dnia

CZWARTEK 3.V.1990 r.

PROGRAM I

8.55 Program dnia
9.00 Dla młodych widzów: „Powrót z Góry Czarownic" — film fab. USA
10.30 „Wyspa bogini ognia" — ang. film dok.
11.20 Herbarz polski — śpiewa dziecięcy zespół „Warsovia"
11.55 Program dok.
13.15 Tęczowy Music-Box
14.15 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Ludzie-ptaki" — film dok.
15.00 Spotkania na Trakcie (1)
15.45 „Obok nas" — reportaż
16.45 „Jan Kiliński" (2) — dokument fabularyzowany
17.15 Teleexpress
17.30 Premiery Starego Kina: „Księżna Łowicka"
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Hannay" (odc. 6 — ostatni) — ang. serial sensac.
21.00 Sport
21.10 „Ostatni z uczniów Mehoffera — Zdzisław Ruszkowski" — film dok.
22.00 „Wspólnota w kulturze" — widowisko artyst.-public.
22.45 Telegazeta

PROGRAM II

12.00 Powitanie
12.05 Dziś 3. maja
12.20 Łazienki Królewskie w Warszawie — pr. dok.
12.55 100 pytań do...
13.55 „Kalejdoskop" — film fab. TP
14.20 „Polacy" — Ernest Bryll
15.20 „Czarna biżuteria" — rep.
15.45 „Dzieło Sejmu Wielkiego" — film dok
16.10 Wykopaliska — program rozr.
17.30 „W labiryncie" — serial TP (powtórzenie)
18.00 „Katastrofy" — serial dok. prod. ang.
18.30 Program na życzenie
19.30 „Leć pieśni" — śpiewa chór Harfa
20.00 Wielki Sport
21.00 Ekspres reporterów
21.30 Panorama dnia
21.45 Studio Teatralne „Dwójki": Jean Kross „Cztery wezwania z pyzczyn św. Jerzego"
22.50 „Pan Twardowski" musical — przeniesienie z Teatru STU
23.40 Komentarz dnia

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

Попел і памяць — расказ аб трагедыі вёскі Заві ў 1946 годзе ● Як у Мінску адзначалі гадавіну БНР ● Прагноз савецкай эканомікі ● У чэрвені — беларускі фестываль ● Паэзія Я. Чыквіна і проза С. Яновіча, М. Лукшы, Я. Цяпушацкага ● Заўвагі да энцыклапедыі "Этнаграфія Беларусі" ● Легенда аб хітрым мужыку.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

БЕЛАРУСКІЯ МАНКУРТЫ

Музыка Зміграка Яўтуховіча
Словы Леаніда Пранчака

Наша памяць ахутана дымам.
Нашы сцежкі — на раздарожжы.
Лепей ведаем помнікі Рыма,
Чым гісторыю роднай Каложы.

Пазіраем пустымі вачыма.
Коле кволыя пальцы шыпшына.
Мы не ведаем слова Радзіма.
Мы забыліся слова Айчына.

Прыпеў:

Мы беспамяцтва заложнікі,
Махляры, шалапуты.
Бюракраты і безбожнікі —
Беларускія манкурты.

Не прыносіць каханне палёгкі.
Ад віна не праходзіць знямога.
І цяжэюць упартыя крокі
Ды з-пад ног уцякае дарога...
у бездань дарога...

Прыпеў.

Забыцця беспрагладная замець.
Як адчуць неспазнаную роднасць?
Як вярнуць нам спрадвечную памяць?
Як набыць нам нязнаную годнасць?

Хутка, у рытме «новай хвалі»

НІЎКА

— Афіцыянт! У маім супе знаходзіцца жырандоль!

АФАРЫЗМЫ

Любы мірны шлях правільны, калі вядзе ён да абагачэння народа.

*

Цэзій, плутоній і стронцый зрабілі чорную справу не толькі ў нашай роднай старонцы.

*

Без людзей і чорту няма работы.

*

Не толькі Мінск, але і другія нашы гарады сталі падобны тым на Маскву, ці на Горкі, што ў іх не чутно беларускай гаворкі.

*

Адны зямлю ўпрыгожваюць, а другія яе паганяць.

*

Лёс можа пасмяяцца над кожным з нас, але адпомсціць яму нічым немагчыма.

*

Можа быць і родны чалавек — нягодны, але мова родная заўсёды прыгодная.

Міхась Лiтвінчык

ВЫСУНУЎСЯ

Неяк сабраліся з раніцы супрацоўнікі аддзела. Нават машыністка Лілечка з'явілася своечасова. На стале ў Міхаіла Іванавіча — кветкі. Адным словам, абставіны ўрачыстыя, настрой прыўзняты. Быў тут і Пападаеў, новенькі. Трэба ж, толькі пачаў ён у нас працаваць — і адразу на ўрачыстасць трапіў! Гэты Пападаеў і пытаецца, што, маўляў, за свята і з якой нагоды. Мы яму кажам, што нашага паважанага Міхаіла Іванавіча праводзім адпачываць.

Тут увайшоў сам Міхаіл Іванавіч. Усе запляскалі ў ладкі. І лезе наперад гэты самы Пападаеў, увесь дрыжыць і кажа:

— Д-дазвольце, я скажу...

— Давай, кажы! — усім спадабалася ягоная смеласць.

— Дарагі Міхаіл Іванавіч! Адпачывайце спакойна і за нас не турбуйцеся, мы добра папрацуем!

Усе згодна заківалі галовамі. Падбадзёраны Пападаеў узвысіў голас:

— Шкада толькі, што нам ужо не давядзецца працаваць пад вашым кіраўніцтвам, дарагі Міхаіл Іванавіч!

Раптам зрабілася ціха. І ў напружанай цішыні Пападаеў залямантаваў:

— І хоць з сённяшняга дня вы на пенсіі, душой вы заўсёды будзеце з намі!

—Ой, — выдыхнула машыністка Лілечка. Бразнула аб падлогу люстэрка.

— Так, — сказаў Міхаіл Іванавіч. У голасе яго чуліся металічныя ноткі.

Ён выйшаў, і дзверы грукнулі, як гармата.

— Ты што нарабіў, дурань! — прасіпеў у твар Пападаеву бухгалтар Гушка. — Якая яшчэ пенсія! Мы ж яго ў Крым праводзім, адпачываць!..

Генадзь Ануфрыеў
(„Вожык" № 21(1989)

Сакратарка дырэктара прыходзіць у аддзел кадраў і плача.
— Што такое здарылася? — пытаецца загадчыца аддзела.
— Дырэктар звальняе мяне з работы...
— Гэта немагчыма, я напэўна аб гэтым ведала б.
— Так, але чаму з яго кабінета выносяць канапу?

* * *

Размаўляюць дзве сяброўкі:
— Ведаеш, калі мы кахаемся ў ложку, то мой муж увесь час пасвіствае.
— Табе то добра, бо мой толькі пасвіствае.

* * *

Два мужчыны размаўляюць пры чарцы:
— Ці ты ведаеш, якая розніца паміж тваёй жонкай і маёй?
— Не, не ведаю.
— Бачыш, а я ведаю!

* * *

Дзве сяброўкі размаўляюць аб мужах-матросах:
— Ці ты ў ложку размаўляеш са сваім мужам?
— Так, калі пазвоніць...

Я ТАК САМА, ЯК МАМА

Матуля павучае Ваню:
— Калі ілгаць ты перастанеш?
Хлусіш у школе, хлусіш дома,
Праўды не скажаш ты нікому.

Раптам угледзела суседку
І просіць сына: — Скажы,
дзетка,
Што тваёй дарагое маці
Даўным-даўно няма ўжо ў хаце.

Віктар Швед

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ала Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok. skr. poczt. 149
tel. 232-41, 210-33.

Wydawca: Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne 15-062 Białystok, ul. Warszawska 11.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku.

Warunki prenumeraty pocztowej na 1990 r.:

1. Prenumeratę pocztową (z dostawą do domu) zamawiać mogą mieszkańcy wsi osad oraz miasteczek w których nie ma Oddziałów RSW a także osoby niepełnosprawne bez względu na miejsce zamieszkania.
2. Wpłaty na tę prenumeratę przyjmują urzędy pocztowe oraz doręczyciele.
3. Podstawowym okresem przyjmowania prenumeraty pocztowej jest kwartał.
4. Termin wpłat na prenumeratę pocztową na III kwartał 1990 r. upływa 20 maja 1990 r. włącznie.
5. Cena prenumeraty kwartalnej wynosi 7.800 + 3.250 zł za doręczanie.
6. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę jest większa o 100% i przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne. Wpłaty przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw Warszawa ul. Towarowa 28 Nr konta PBK XIII Oddział Warszawa 370044-1195-139-11.

Mieszkańcy miast mogą zamawiać prenumeratę indywidualną poprzez Oddziały RSW w następujących formach:

- prenumerata instytucjonalna (w zakładach pracy),
- rezerwacja w tzw teczkach (we wszystkich kioskach)
- prenumerata własna RSW (w wytypowanych kioskach).

Zam. 320/90 r. U-3.